

Bjørn Richard Nuland

Ansikt til ansikt med fattigdommen

Frivillige organisasjoners hjelpetiltak overfor fattige

Bjørn Richard Nuland

Ansikt til ansikt med fattigdommen
Frivillige organisasjoners hjelpetiltak overfor fattige

© Fafo 2007

ISBN 82-7422-584-8

ISSN 0801-6143

Omslagsfoto: © Tarjei E Krogh / Samfoto

Omslag: Fafos Informasjonsjonsavdeling

Trykk: Allkopi AS

Innhold

Forord	5
Sammendrag	7
Kapittel 1 Innledning	11
1.1 Problemstillinger	12
1.2 Datakilder	12
1.3 Datamaterialet.....	14
1.4 Datasett.....	16
1.5 Rapportens oppbygging	18
Kapittel 2 På hvilken måte ytes hjelpen?.....	19
2.1 Hjelpetiltak overfor fattige	19
2.2 Økonomisk bistand	26
2.3 Oppsummering.....	28
Kapittel 3 Hvem mottar hjelp?	31
3.1 Antall brukere	31
3.2 Brukernes økonomiske situasjon.....	35
3.3 Brukernes problemsituasjon.....	37
3.4 Brukernes familiesituasjon	39
3.5 Brukere med etnisk minoritetsbakgrunn	41
3.6 Brukere i desember	44
3.7 Oppsummering.....	45
Kapittel 4 Hjelpetilbudet	47
4.1 Driften av det frivillige hjelpetilbudet.....	47
4.2 Hvordan finansieres tilbudet?.....	49
4.3 Betingelser for å motta hjelp	50
4.4 Er de frivillige organisasjonene alltid tilgjengelige?	52
4.5 Oppsummering.....	54

Kapittel 5 Oppsummering og diskusjon	
etter tre års kartlegging	57
5.1 Hva forteller de tre undersøkelsene oss?	57
5.2 Veien videre – kunnskapsbehov	65
Litteratur	69
Vedlegg	71

Forord

Fattigdomsproblemet har fått stor oppmerksomhet de siste årene, og høsten 2006 la regjeringen frem en ny handlingsplan mot fattigdom med store visjoner om å avskaffe fattigdom. I handlingsplanen trekkes frivillige organisasjoner, grupper og sammenslutninger frem som viktige aktører i dette arbeidet. Frivillige organisasjoner står ansikt til ansikt med fattigdommen hver dag, og de er derfor interessante aktører i forbindelse med fattigdomsbekjempelse.

Dette prosjektet er en videreføring av en undersøkelse som Fami gjennomførte på oppdrag fra Sosial- og helsedirektoratet i 2004 og 2005, og som har blitt presentert i rapportene «Når nøden er størst» (Gautun, Drøpping og Fløtten 2005) og «De frivillige og de fattige» (Lund 2006). Rapporten «Når nøden er størst» (Gautun m.fl. 2005) belyste de frivillige organisasjonenes tilbud om økonomisk og materiell hjelp til livsopphold, så vel som deres innsats på det sosiale området. Kartleggingen omfattet 15 virksomheter i de fire største byene i Norge: Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger. Rapporten «De frivillige og de fattige» (Lund 2006) gjentok kartleggingen for 2005, men utvidet undersøkelsen til flere frivillige organisasjoner fra fem andre norske byer: Tromsø, Vardø, Drammen, Kristiansand og Tønsberg. Dette ble gjort for å kunne si noe om hvorvidt hjelpeinnsatsen og mottakerne for de ulike hjelpetiltakene var vesensforskjellig i de største og de mindre byene. Undersøkelsen i 2006 retter seg mot de samme organisasjonene som i 2005, men vi har endret noe på kartleggingskjemaet for å gjøre det lettere for de frivillige organisasjonene å svare, og på denne måten styrke dataenes validitet og reliabilitet. Vi vil rette en stor takk til alle de virksomhetene som har brukt tid til å fylle ut kartleggingskjemaer i en travel jobbhverdag. Rapporten er ført i pennen av Bjørn Richard Nuland. Prosjektleder og kvalitetssikrer har vært Tone Fløtten. Monica Lund har vært delaktig i revidering og endringer av kartleggingsverktøy. Vi vil gjerne takke Olaf Tvede hos Sosial- og helsedirektoratet for gjennomlesing og kommentering av manus i prosjektets siste fase. Vi står alene ansvarlige for eventuelle feil og mangler i rapporten. Til slutt vil vi takke Bente Bakken og Agneta Kolstad ved informasjonsavdelingen hos Fafo for ferdigstilling av rapporten.

Oslo, april 2007

Bjørn Richard Nuland

Tone Fløtten

Sammendrag

I denne rapporten presenteres resultater fra en undersøkelse av frivillige organisasjoners hjelp til fattige, gjennomført av Fami i 2006. På samme måte som i 2004- og 2005-undersøkelsene kartlegges tilbudet de frivillige organisasjonene tilbyr fattige og trengende i Norge. Vi kartlegger hva slags hjelp de frivillige organisasjonene yter i form av natyreltelser og økonomisk bistand. Videre ser vi på hvem som er mottakerne av hjelpen. Søkelyset rettes også mot kjennetegn ved de organisasjonene som tilbyr hjelp, blant annet med hensyn til omfang, finansiering av tilbudet og tilgjengelighet. Undersøkelsen omfatter virksomheter i de fire største byene som inngikk i undersøkelsen fra 2004. I tillegg inngår virksomheter fra Tønsberg, Drammen, Vardø, Tromsø og Kristiansand i kartleggingen fra 2005. Funnene fra 2006 sammenliknes systematisk med funn fra 2004 og 2005 for å undersøke eventuelle endringer over tid hva gjelder hjelpens innhold, omfang og brukergrupper. Kartleggingen er gjort ved hjelp av det samme standardiserte registreringsskjemaet som ble benyttet i 2004- og 2005-undersøkelsene, men med noen endringer. Skjemaet har blitt noe forenklet, slik at det skal bli lettere for virksomhetene å fylle det ut. I 2006 rapporterer man i større grad de *opplevde* endringene fra 2005 enn detaljerte beregninger. Vår oppfatning er at disse endringene har gjort dataene våre mer valide. I skjemaet skiller vi mellom «hjelpetilfeller» og «personer som mottar hjelp». Har for eksempel én og samme person vært innom en gitt virksomhet og mottatt hjelp ti ganger i løpet av en måned, utgjør dette ti hjelpetilfeller.

Hva slags hjelp ytes av frivillige organisasjoner?

- I de aller fleste tilfellene dreier hjelpevirksomheten seg om utdeling av mat. Nest etter utdeling av mat, er utdeling av klær og sko, møbler og ved de mest utbredte hjelpetyperne. Når det gjelder type hjelp som gis, er bildet uendret fra 2004 og 2005.
- Litt under halvparten av virksomhetene yter økonomisk bistand til fattige. Det er mest vanlig å gi økonomisk støtte til husleie, medisin/legeutgifter og transport.

Hvem er brukerne av frivillige organisasjoners tilbud?

- Hjelpeomfanget, i betydningen antall hjelpetilfeller, er større i oktober måned enn i desember. I 2004 og 2005 var situasjonen motsatt, og man skulle da også tro at det

var flere som oppsøkte de frivillige virksomhetene for å få hjelp i julemåneden, når de fleste får økte utgifter til mat, julepresanger, klær og liknende. Virksomhetene tror nedgangen i desember sammenliknet med oktober kan forklares med at mange virksomheter holdt stengt i juledagene, og derfor hadde færre hjelpetilfeller. Den opplevde mengden hjelpetilfeller var større enn i oktober.

- Når vi ser på antall hjelpetilfeller, finner vi en økning i de fleste byene, bortsett fra Oslo.
- Antall personer som mottar hjelp fra de frivillige organisasjonene er høyere i 2006 enn i de to foregående registreringene. De fleste virksomhetene forklarer økningen med at tilbudet har blitt bedre kjent og kontaktflaten utvidet. Den største økningen ser ut til å være i Oslo og Bergen.
- Antallet brukere som mottar hjelp fra frivillige organisasjoner er gjennomgående høyere i desember enn i oktober.
- De fleste brukerne av frivillige organisasjoner er menn. Samlet sett er 2 av 5 brukere kvinner og 3 av 5 brukere menn.
- De fleste som mottar hjelp fra de frivillige mottar i tillegg en eller annen form for offentlig ytelse. Hovedandelen er sosialhjelpsmottakere, og den nest største andelen er uføretrygdede. Omtrent halvparten av virksomhetene opplevde at det var noen eller mange flere mottakere av økonomisk hjelp i 2006 enn i 2005.
- Den største andelen brukere er rusmisbrukere med eller uten psykiske lidelser. Mye tyder på en generell økning i alle grupper av brukere hos noen virksomheter, men for de fleste virksomhetene er situasjonen omtrent som i 2005.
- I 2006 var det flere virksomheter som opplevde en økning i antall barnefamilier som tok kontakt for å få hjelp. Den største brukergruppen er likevel enslige uten barn. Mange virksomheter har ikke informasjon om familiebakgrunn for brukerne sine.
- Det ser ut som det har vært en betydelig økning i antall brukere med etnisk minoritetsbakgrunn. Nesten halvparten av virksomhetene opplever en slik økning, og registreringen viser også en stor økning i denne gruppen fra 2004 og 2005. Det er vanskelig å si om dette er en reell økning eller om virksomhetene har blitt flinkere til å kartlegge antall brukere fra denne gruppen.

De frivillige organisasjonene

- Virksomhetene som inngår i denne undersøkelsen varierer en god del i størrelse og omfang. Antall lønnede personer i frivillige organisasjoner varierer fra 0 til 25. I

gjennomsnitt er det 5 lønnede ansatte i virksomhetene, som i snitt har cirka 3 hele stillinger. Dette er nokså likt med 2005-resultatene.

- Tallene fra 2006-undersøkelsen viser at det er et betydelig antall frivillige tilknyttet virksomhetene, men antall timer de arbeider varierer fra 0 til 90 i gjennomsnitt per frivillig per måned.
- De fleste virksomhetene dekker det meste eller alle utgiftene knyttet til hjelpen de gir, av sine egne, ikke-offentlige inntekter. Noen virksomheter får likevel en betydelig andel av sine utgifter dekket av det offentlige. Mange av virksomhetene får økonomisk støtte fra handelsstand og/eller private personer.
- Litt under halvparten av virksomhetene opplever at utgiftene til hjelpetiltak har endret seg, sammenliknet med 2005.
- Til tross for at de frivillige har få formelle regelverk å forholde seg til når de skal avgjøre hvem som skal få hjelp, ser det ut som det er en økning i virksomheter som setter betingelser for å gi hjelp, og det ligger også en del skjønsmessige begrensninger på den hjelpen som gis. Det er flere virksomheter som stiller betingelser i desember enn i oktober.
- Virksomhetene holder i gjennomsnitt åpent 3,5 dager i uken i 2006. Dette er noe høyere enn i 2005.
- Halvparten av virksomhetene holder helt eller delvis stengt i sommerferien og i store høytider. Når de holder stengt, finnes det alternative steder hvor trengende kan gå for å få hjelp. Det er lite som tyder på at personer som trenger hjelp blir gående helt uten tilbud i ferier og på helligdager.

Kapittel 1 Innledning

Denne rapporten er en videreføring av tilsvarende undersøkelse fra 2004 og 2005, utført av Fami på oppdrag fra Sosial- og helsedirektoratet. I 2004-rapporten «Når nøden er størst» (Gautun m. fl. 2005) og 2005-rapporten «De frivillige og de fattige» (Lund 2006) presenterte Fami funnene, og i denne rapporten vil vi i tillegg til å presentere funn fra 2006-undersøkelsen, gjøre en oppsummering av alle de tre årene. De tre rapportene gir til sammen en systematisk dokumentasjon av den frivillige innsatsen i det sosiale arbeidet og fattigdomsbekjempelsen. Søkelyset er rettet mot sentrale frivillige organisasjoner i Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tønsberg, Drammen, Tromsø og Vardø.

De frivillige organisasjonene har lange tradisjoner med sosialt arbeid, og grunnlaget for det private sosiale arbeidet ble lagt allerede på 1840-tallet (Gautun m. fl. 2005:7). Da oppstod misjons- og avholdsbevegelsen, som i tillegg til misjonering også drev med sosialt arbeid. Ideen om det frivillige er en arv fra den britiske filantropien på 1800-tallet. Da industrialismen skjøt fart, økte fattigdomsproblemene, spesielt i de store byene i England (Lorentzen 2005). Her hadde byborgerskapet lange tradisjoner i å hjelpe vanskelig stilte, noe de også gjorde da tallet på fattige og arbeidsløse steg. For å markere sin distanse til den statlige, skattefinansierte omsorgen, brukte de uttrykket *voluntary* – frivillig – om sin egen innsats. Poenget var at det å hjelpe andre i nød var en medmenneskelig plikt, noe man gjorde frivillig, og ikke gjennom staten og dens tvangspålagte skatter. Slik flagget altså det frivillige opprinnelig en kristen, humanitær tradisjon, med politisk front mot statlige velferdsordninger (Lorentzen 2005).

Med fremveksten av den moderne velferdsstaten har de frivillige organisasjonenes rolle i det sosiale arbeidet blitt mindre synlig i Norge, men i de siste årene har den økte politiske fokuseringen på fattigdomsbekjempelse ført til også en økende offentlig oppmerksomhet omkring arbeidet til de frivillige organisasjonene. Selv om kommunene har ansvaret for store deler av det utøvende og forebyggende arbeidet med fattigdomsbekjempelse lokalt, heter det i regjeringens handlingsplan mot fattigdom, at frivillige organisasjoner, grupper og sammenslutninger er viktige aktører i arbeidet mot fattigdom og sosial ekskludering (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2006:7). Regjeringen vil styrke dialogen og samarbeidet med frivillige organisasjoner og representanter for vanskeligstilte og marginaliserte grupper. Norge er også tilsluttet EUs handlingsprogram for å bekjempe sosial eksklusjon (2002–2006) (Community action programme to combat social exclusion 2002–2006), som vektlegger dialog med alle

relevante samfunnsaktører for å bekjempe fattigdom og sosial utstøting (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2006:7). EUs innsats mot fattigdom og sosial eksklusjon videreføres fra 2007 innenfor handlingsprogrammet PROGRESS (Programme for Employment at Social Solidarity (2007–2013)).

De frivillige organisasjonene har fått en stadig viktigere rolle i den offentlige debatten, og de inviteres gjerne til å komme med innspill til storting og regjering i høringer på politikk som omhandler fattigdom.

1.1 Problemstillinger

I denne undersøkelsen har vi vært opptatt av å kartlegge hva slags type hjelp til livsopphold som ytes av de frivillige organisasjonene i Norge, og i hvilket omfang slik hjelp gis. Vi ser på ulike former for naturalytelser og økonomisk bistand. Videre ser vi nærmere på brukerne av de frivillige organisasjonenes hjelpetilbud. Hva slags sosiale, familiære, psykiske, rusrelaterte, økonomiske eller andre typer problemer har brukerne? Mottar de fleste en eller annen form for trygdeytelse i tillegg til den hjelpen de får fra de frivillige? Vi forsøker også å si noe om eventuelle endringer i utviklingen av arbeidet, og hvordan behovet for hjelp har utviklet seg siden første kartlegging i 2004. Tallmaterialet vårt gir inntrykk av at det har inntruffet enkelte endringer på flere områder i denne perioden. Disse endringene blir beskrevet fortløpende underveis i rapporten. Vi gjør flere sammenlikninger med 2005 enn med 2004, fordi flere organisasjoner har deltatt i undersøkelsene i 2005 og 2006, og fordi flere byer er med enn i 2004.

1.2 Datakilder

Den primære datakilden i undersøkelsen er spørreskjemaer sendt til 30 virksomheter i oktober og i desember i 2006, og videre har vi funnene fra undersøkelsen i 2005 og 2004. I tillegg til spørreskjemaene har vi hatt oppfølgingssamtaler med noen av informantene per telefon for å klargjøre funn i kartleggingen, eller for å høre deres synspunkter når det har vært store endringer fra tidligere år.

Registrerings skjemaet

Denne undersøkelsen er som sagt en oppfølging av en undersøkelse gjennomført i 2004 og i 2005. For å sikre sammenlikning har det vært viktig å kopiere store deler av

det registreringsskjemaet som ble benyttet i de forrige rundene.¹ Vi har likevel gjort noen endringer. Skjemaet som ble brukt i 2004 ble utarbeidet på bakgrunn av informasjon fra kvalitative intervjuer med et utvalg virksomheter på nødhjelpsområdet.² Registreringsskjemaet for 2006 ble sendt til kontaktpersoner i de aktuelle frivillige organisasjonene. Skjemaet inneholder spørsmål om følgende temaer:

- Antall hjelpetilfeller som har fått ulike former for støtte og hjelp (mat, klær, sko, økonomisk støtte, møbler etc).
- Opplevde endringer i hjelpetilfeller sammenliknet med året før.
- Antall personer som har mottatt økonomisk støtte.
- Opplevde endringer i antall personer som har mottatt økonomisk støtte.
- Informasjon om virksomheten (tilgjengelighet, antall stillinger, antall frivillige etc).
- Brukernes inntektssikring, familiebakgrunn, livssituasjon, kjønn og etnisk opprinnelse, og endringer i sammensetning av brukergruppen sammenliknet med året før.
- Verdien av ytelsene som gis, og hvorvidt det er virksomheten eller det offentlige som finansierer ytelsene.

I skjemaet skiller vi mellom «hjelpetilfeller» og «personer som mottar hjelp». Har for eksempel én og samme person vært innoen en gitt virksomhet og mottatt hjelp ti ganger i løpet av en måned, utgjør dette ti hjelpetilfeller. For å skille mellom antall hjelpetilfeller og antall personer som mottar hjelp, har vi også bedt lederne for virksomhetene om å oppgi antall enkeltpersoner som har mottatt hjelp i løpet av måneden. Dersom hjelpen fordeles på en hel familie, er det likevel bare den personen som mottok hjelpen som telles i statistikken.

Erfaringen fra de to foregående undersøkelsene viser at det er knyttet en viss grad av usikkerhet til datamaterialet. Flere av virksomhetene har blitt bedt om å registrere opplysninger som de vanligvis ikke registrerer i sitt daglige arbeid. Tallene de har oppgitt kan dermed gjerne i noen grad være tuftet mer på magesfølelse enn på eksakte registreringer. Noen av virksomhetene deltok dessuten i undersøkelsen for første gang i 2005, og disse hadde ingen erfaring i å registrere opplysninger på den måten vi ba dem om. De som deltok for andre gang kan også ha registrert tallene på en annen og «riktigere» måte enn den første gangen, og tallene blir av den grunn ikke direkte sammenliknbare. Vi så at ulike personer kunne forstå enkelte av spørsmålene våre

¹ Registreringsskjemaet for oktober og desember 2006 ligger som vedlegg bakerst i denne rapporten.

² For en nærmere beskrivelse av hvordan skjemaet ble utviklet, se Gautun m.fl. 2005.

noe ulikt. Dersom forskjellige personer fyller ut skjemaet på ulike tidspunkter, kan dette utgjøre en feilkilde og gi oss opplysninger som ikke er direkte sammenliknbare. Kort sagt har dataene i de to foregående undersøkelsene fremkommet ved hjelp av et registreringssystem som har vært under oppbygging og utprøving. 2005-rapporten konkluderte derfor med at det burde gjøres noen endringer i skjemaet i 2006, slik at det blir lettere for organisasjonene å svare, og slik at dataenes validitet og reliabilitet styrkes. Vi vurderte det slik at det var nødvendig å kutte ned detaljeringsnivået på noen av spørsmålene og heller legge inn noen flere vurderingsspørsmål, der vi ber organisasjonene svare på endringer og så videre uten å tallfeste alt. Vi tror at med disse endringene er materialet fra undersøkelsen i 2006 forbedret i forhold til tidligere år, samtidig som vi har ivare tatt behovet for sammenlikninger.

Desember måned

Fra tidligere undersøkelser vet vi at desember måned skiller seg klart fra oktober ved at de frivillige gjør en ekstraordinær innsats. I tillegg er det en mer sammensatt gruppe som søker hjelp hos de frivillige organisasjonene i desember. I denne måneden er det for eksempel en større andel som utelukkende har økonomiske problemer (Gautun m.fl. 2005). Som i 2005 har vi i denne oppfølgingsundersøkelsen ikke gjort noen selvstendig undersøkelse av den ekstraordinære virksomheten som skjer i desember i form av utdeling av matesker, julepakker eller liknende. I 2004 ble imidlertid Lys i mørket-aksjonen og Frelsesarmeens juleinnsamling (julegryter, julekonsert og innsamlingsbøsser på alle COOP-butikker) belyst nærmere. Pengene som samles inn av Frelsesarmeen går inn i den store potten øremerket neste års drift, og benyttes ikke spesielt til å dekke utgifter og utdelinger i forbindelse med julen. Juleinnsamlingene holdes utenfor de beregninger som ligger til grunn i denne rapporten. Men det kan tas med at det i flere norske byer ble satt rekord i innsamling av penger i julegryter i 2006 (Fædrelandsvennen 27.12.2006:19 og Adresseavisen 27.12.2006:3). Flere organisasjoner meldte også om rekordmange privatpersoner som meldte seg til frivillig arbeid; organisasjonene måtte faktisk si at de hadde nok folk og be dem ta kontakt igjen neste år (Langø 2006).

1.3 Datamaterialet

Kartleggingen i 2006 innebefatter de samme ni byene og seks organisasjonene som inngikk i 2005-undersøkelsen. Det er en utvidelse sammenliknet med 2004. Innen de seks organisasjonene inngår 13 ulike navngitte avdelinger og totalt 25 såkalte *virksomheter* i datamaterialet. I enkelte tilfeller kan det være flere virksomheter innenfor én bestemt organisasjon. Innenfor organisasjonen Frelsesarmeen har vi for eksempel

Tabell 1.1 Oversikt over organisasjoner og avdelinger som har fått tilsendt registreringsskjema i oktober og desember, og hvem som har sendt skjema tilbake i utfylt tilstand

By	Organisasjoner som fikk tilsendt registreringsskjema i oktober og/eller desember	Virksomheter	Måned virksomheten fikk tilsendt reg. skjemaet	Registrert i oktober	Registrert i desember	Registrert både i oktober og desember
Oslo	Kirkens Bymisjon	Møtestedet	(O+D)	X	X	X
	Frelsesarmeen	Kontaktsenter	(O+D)	X	X	X
		Slumstasjon	(O+D)	X	X	X
	Blå Kors	Kontaktsenter	(O+D)	X	X	X
Bergen	Kirkens Bymisjon	Møtestedet	(O+D)	X	X	X
	Frelsesarmeen	Omsorgsbasen for kvinner	(O+D)	X	X	X
		Slumstasjonen	(O+D)	X	X	X
	Blå Kors	Kontaksenter	(O+D)	-	-	-
Trondheim	Kirkens Bymisjon	Dagsenter	(O+D)	X	X	X
	Frelsesarmeen	Matutdeling	(O+D)	X	X	X
		Velferden	(O+D)	X	X	X
Stavanger	Kirkens Bymisjon	Dagsenter	(O+D)	X	X	X
		Albertine	(O+D)	X	X	X
	Frelsesarmeen	Gateprest-tjenesten	(O+D)	X	X	X
Kristianand	Frelsesarmeen	Velferden	(O+D)	X	X	X
		Matutdeling*	(O+D)	X	X	X
	Shalam	Kontaktsenter	(O+D)	X	X	X
	Blå Kors	Kafeen	(O+D)	X	X	X
	Sammen om nøden (SON)	SON-senteret	(O+D)	-	X	-
	Domkirken menighet	Matutdeling	(D)	-	X	-
Tønsberg	Kirkens Bymisjon	Møtestedet	(O+D)	X	X	X
	Frelsesarmeen	Møteplassen	(O+D)	-	-	-
	Matthews House (Pinse-menigheten Betania)	Kafé	(O+D)	X	-	-
Drammen	Kirkens Bymisjon	Møtestedet	(O+D)	-	-	-
		Aktivitetskafé	(O+D)	X	X	X
	Frelsesarmeen	Omsorgssenter	(O+D)	X	X	X
Tromsø	Kirkens Bymisjon	Kafé	(O+D)	-	X	-
	Frelsesarmeen	Matutdeling	(O+D)	X	X	X
	Pinsemenigheten	Ruskafé	(O+D)	-	-	-
Vardø	Frelsesarmeen	Matutdeling	(O+D)	X	X	X
Totalt	24 organisasjoner	30 virksomheter		23	25	22

(O) betyr at organisasjonen fikk tilsendt skjemaet i oktober måned, mens (D) betyr at virksomheten fikk tilsendt skjemaet i desember måned. (O+D) betyr at virksomheten fikk tilsendt skjemaet i både oktober og desember.

X betyr at virksomheten har returnert registreringsskjemaet i utfylt tilstand, mens - betyr at det ikke har blitt sendt skjema i retur.

* I 2006 driver Frelsesarmeen bare med matutdeling. I 2005 drev de også med overnatting, men det tilbudet driftes nå av Kirkens Bymisjon. Virksomheten er derfor ikke den samme som i 2005.

registrert aktiviteten til flere ulike virksomheter som velferdssenter, slumstasjon, kontaktsenter og omsorgssenter. Vi vil i det følgende omtale alle hjelpeorganisasjoner og deres eventuelle underavdelinger som virksomheter.

Som det fremgår av tabell 1.1 henvendte vi oss til i alt 30 virksomheter. Én av disse virksomhetene fikk imidlertid henvendelse kun i desember. Årsaken til dette er at denne virksomheten i liten grad yter tilbud av den typen vi måler utover desember måned. Totalt har 29 virksomheter fått henvendelse fra Fami i både oktober og desember 2005.

Svarprosenten i 2006 er omtrent som i 2005, og noe lavere enn i 2004. I 2004 gjennomførte 14 av de 15 virksomhetene som fikk tilsendt skjemaet, undersøkelsen begge månedene. I 2005 fikk vi tilbake 22 av 27 skjemaer i oktober, og 23 av 29 skjemaer i desember. Til sammen var det 20 av 27 som svarte på skjemaet begge månedene. I 2006 svarte 23 av 29 virksomheter for oktober, og 25 av 30 virksomheter for desember. For begge månedene i 2006 fikk vi 22 av 30 svar.

Vi har tatt kontakt med alle virksomhetene som ikke besvarte undersøkelsen, og fått tilbakemelding fra de fleste. Frafallet skyldtes ingen prinsipiell motvilje mot å fylle ut skjemaene. Én organisasjon unnlot å registrere for sin virksomhet i både oktober og desember måned fordi den ikke hadde kapasitet. Flere beklaget sterkt at de ikke besvarte undersøkelsen, da de så på den som en viktig registrering og dokumentasjon av den innsats de frivillige gjør. En annen organisasjon fikk ikke sendt svar siden personen som skulle utføre kartleggingen gikk ut i permisjon, og de ikke hadde mulighet til å besvare undersøkelsen i en hektisk arbeidssituasjon. Vi kan med andre ord ikke snakke om noe systematisk frafall.

I de tilfellene vi har sett store endringer sammenliknet med 2005 og 2004, har vi tatt kontakt med virksomheten og hatt en diskusjon om hva som kunne være grunnlaget for dette. Vi opplevde at informantene hadde god oversikt over sine tilbud, og de var reflekterte over utviklingen av hjelpen sin og endringer i brukergruppen. Informasjon fra disse oppfølgingssamtalene trekkes frem der det er aktuelt i rapporten.

I gjennomgangen i rapporten med resultater fra spørreundersøkelsen, vil antall virksomheter presenteres i tabellform. Vi vil understreke at i flere av tilfellene er N svært liten, noe som innebærer en vesentlig grad av usikkerhet. Tallene bør derfor leses med forsiktighet.

1.4 Datasett

Flere datasett inngår i undersøkelsen. For å imøtekomme de problemstillingene vi tar opp til diskusjon best mulig, har vi operert med fire datasett.

Datasett 1 inneholder alle virksomheter som har besvart skjemaet både i oktober og i desember 2006. I alt gjelder dette 22 virksomheter.

Datsett 2 inneholder de 26 virksomhetene som har besvart skjemaet i oktober og/eller i desember i 2006.

Datsett 3 inneholder virksomheter som har besvart skjemaet i oktober og i desember 2005, samt i oktober og i desember 2006. I alt gjelder dette 17 virksomheter. Disse er vist i tabell 1.2, og de vil bli brukt i sammenlikninger mellom 2005 og 2006.

Datsett 4 er alle virksomheter som var med 2004, 2005 og 2006. Til sammen er dette elleve virksomheter, og de vil bli brukt til å se på endringer fra 2004. Virksomhetene dette gjelder, er vist i tabell 1.3.

Tabell 1.2 Oversikt over byer og organisasjoner som var med i undersøkelsen i både 2005 og 2006

Byer	Organisasjon/Virksomhet
Oslo	Kirkens Bymisjon/Møtestedet
Oslo	Frelsesarmeen/Kontaktsenter
Oslo	Frelsesarmeen/Slumstasjon
Oslo	Blå Kors/Kontaktsenter
Bergen	Kirkens Bymisjon/Møtestedet
Bergen	Kirkens Bymisjon/Omsorgsbasen for kvinner
Bergen	Frelsesarmeen/Slumstasjon
Bergen	Blå Kors/Dagsenter
Trondheim	Kirkens Bymisjon/Matutdeling
Trondheim	Frelsesarmeen/Velferden
Stavanger	Kirkens Bymisjon/Albertine
Stavanger	Kirkens Bymisjonen/Gatepresttjenesten
Stavanger	Frelsesarmeen/Velferden
Kristiansand	Frelsesarmeen/Matutdeling*
Kristiansand	Shalam/Kontaktsenter
Kristiansand	Blå Kors/kafeen
Drammen	Frelsesarmeen/Omsorgssenter

* Virksomhet har endret noe av sin drift siden 2005 og lar seg ikke direkte sammenlikne med tidligere år.

Tabell 1.3 Oversikt over byer og organisasjoner som var med i undersøkelsen i både 2004, 2005 og 2006

Byer	Organisasjon/Virksomhet
Oslo	Kirkens Bymisjon/Møtestedet
Oslo	Frelsesarmeen/Kontaktsenter
Oslo	Frelsesarmeen/Slumstasjon
Bergen	Kirkens Bymisjon/Møtestedet
Bergen	Kirkens Bymisjon/Omsorgsbasen for kvinner
Bergen	Frelsesarmeen/Slumstasjonen
Bergen	Blå Kors/Dagsenter
Trondheim	Frelsesarmeen/Velferden
Stavanger	Kirkens Bymisjon/Albertine
Stavanger	Kirkens Bymisjon/Gatepresttjenesten
Stavanger	Frelsesarmeen/Velferden

1.5 Rapportens oppbygging

Rapporten er delt inn i 5 kapitler. I kapittel 2 går vi igjennom hva slags type hjelp som ytes og i hvilket omfang den gis. Kapittel 3 ser på hvem som er mottakerne av hjelpen. Kapittel 4 retter søkelyset mot brukerne av de frivilliges tilbud. Hvilke kjennetegn har de? Kapittel 5 er et avsluttende og drøftende kapittel, hvor vi oppsummerer de viktigste funnene fra denne oppfølgingsundersøkelsen og forsøker å forklare endringene vi finner fra 2004 og 2005 til 2006 når det gjelder hjelpens innhold, brukere og omfang. Vi oppsummerer også hovedfunnene fra tre år med kartlegging av frivillige organisasjoner. Hvilke kjennetegn har hjelpeorganisasjonene som yter hjelp? Hvor store og omfattende er de, hvordan driftes de og hvor utstrakt hjelpevirksomhet kan de tilby? Hva kan vi si om de frivillige organisasjonenes rolle i fattigdomsarbeidet?

Kapittel 2 På hvilken måte ytes hjelpen?

Den norske velferdsstaten er tuftet på ønsket om et samfunn basert på sosial rettferdighet og like muligheter. Bekjempelse av fattigdom og sosial ulikhet er den grunnleggende ideen og begrunnelsen for velferdsstaten. Men til tross for en offensiv satsing fra politisk hold og til tross for at Norge regnes som en av Europas mest velutviklede velferdsstater, har også Norge enkeltpersoner og familier som kan regnes som fattige. Enkelte har så lav inntekt at de ikke får dekket grunnleggende materielle behov. Personer med svært lav inntekt og som samtidig har høye utgifter knyttet til sykdom, funksjonshemming, bolig, forsørgeransvar, gjeldsbelastning med videre, er særlig utsatt. Enkelte personer lever i åpenbar materiell og sosial nød (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2006:8). Bruker vi EUs fattigdomsmål (dvs at personer med inntekt lavere enn 60 prosent av medianinntekten regnes som fattige), befant 8,5 prosent av den norske befolkningen seg under fattigdomsgrensen i årene 2002–2004. Bruker man det fattigdomsmålet Bondevik II-regjeringen brukte i sin tiltaksplan mot fattigdom (dvs at personer med inntekt lavere enn 50 prosent av medianinntekten), befant 3,3 prosent av befolkningen seg under fattigdomsgrensen i samme periode (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2006:9). Det har vært en økning i fattigdom de siste 7–8 årene.

Etterspørselen etter de frivilliges tilbud viser at det er behov for et supplement til velferdsstaten i arbeidet med å bekjempe fattigdomsproblemene i Norge. Frivillige hjelpeorganisasjoner står for en økonomisk sett svært begrenset, men ikke desto mindre viktig, andel av fattigomsorgen. Formålet med dette kapittelet er å se nærmere på hva slags type hjelp de frivillige organisasjonene tilbyr fattige, og om behovet for hjelp fra de frivillige organisasjonene ser ut til å øke.

2.1 Hjelpetiltak overfor fattige

I spørreskjemaet som ble sendt ut i oktober og i desember ba vi virksomhetene om å registrere antall hjelpetilfeller i de to månedene, om det var vesentlige endringer i omfanget av de ulike formene for hjelp, og om hva slags type hjelp til livsopphold som ble gitt. Tabell 2.1 viser antall hjelpetilfeller i 2006 fordelt på oktober og desember.

Virksomhetene som deltar i undersøkelsen har ytt hjelp i godt over 25 000 tilfeller de to aktuelle månedene. Ettersom det er forskjellig antall organisasjoner som har

Tabell 2.1 Antall hjelpetilfeller i 2006 fordelt på oktober og desember. Antall

	Oktober 2006	Desember 2006
Totalt antall hjelpetilfeller*	27248	25976
N	22	25

* Tallet som vises er totalt for hver måned, men det er ikke likt antall virksomheter som har rapportert for hver måned, eller de samme som har rapportert begge måneder, slik at tallet lar seg ikke sammenlikne.

returnert spørreskjema i ferdig utfylt tilstand, er ikke tallene for oktober og desember direkte sammenliknbare. For å kunne sammenlikne utviklingen fra måned til måned har vi derfor sett på de organisasjonene som svarte begge månedene (tabell 2.2).

Tabell 2.2 Sammenlikning av antall hjelpetilfeller for oktober og desember 2006 (kun organisasjoner som er registrert for begge månedene). Antall

	Oktober 2006	Desember 2006
Antall hjelpetilfeller	26928	24830
N	22	

Tidligere år har registreringene vist at antall hjelpetilfeller har vært større i desember enn i oktober. Dette henger sammen med at desember er julemåneden hvor de fleste får økte utgifter til mat, julegaver, klær, ved og liknende. Det er derfor overraskende at antall hjelpetilfeller går ned fra 26 928 i oktober til 24 830 i desember for de 22 organisasjonene som kartla sin virksomhet begge månedene. Det er vanskelig å forklare hvorfor antall hjelpetilfeller er lavere i desember enn i oktober. Vi har tatt kontakt med noen av de organisasjonene som hadde en nedgang i desember, og de forklarer nedgangen med at flere virksomheter holdt stengt i romjulen og defor «mistet» en uke med arbeid sammenliknet med oktober. For de ukene i desember virksomhetene hadde hjelpetilbud, var presset fra brukerne betydelig, men dette kommer ikke frem når man ser på antall hjelpetilfeller for hele måneden. De fleste virksomhetene vi snakket med ga uttrykk for at desember er den travleste måneden. Man skulle tro at det ikke var noe unikt for 2006 at virksomhetene holdt stengt i romjulen, og at dette derfor ikke skulle slå annerledes ut enn for 2005 og 2004. Sammenliknet med 2005 ser det ut til å være få forskjeller på virksomhetenes tilgjengelighet. Men ettersom flere virksomheter forklarer nedgang fra 2005 med at de holdt stengt i romjulen i 2006, kan det virke som om flere virksomheter har hatt stengt i 2006 enn i 2005. Vi kommer tilbake til tilgjengelighet i kapittel 4.

Tabell 2.3 viser hvilken hjelpeform som var mest utbredt for hver av månedene. Som i tidligere år er utdeling av mat den viktigste hjelpeformen. Mange av virksomhetene har primært ett hjelpetilbud, og for de fleste organisasjonene er det da snakk om matutdeling. 21 av 22 virksomheter i oktober og 23 av 25 virksomheter i desember har utdeling av mat som den mest utbredte hjelpeformen. I den ene virksomheten som har «annet»

Tabell 2.3 Organisasjonenes svar på hvilke typer hjelp som er mest, nest mest og tredje mest utbredt i de to registreringsmånedene. Antall

	Oktober 2006*			Desember 2006*		
	Mest utbredt	Nest mest utbredt	Tredje mest utbredt	Mest utbredt	Nest mest utbredt	Tredje mest utbredt
Mat	21	1	0	23	2	0
Økonomisk støtte	0	0	2	0	3	1
Ved	0	2	0	0	2	4
Klær/Sko	0	11	6	0	8	6
Møbler	0	0	4	1	0	0
Fritidsutstyr	0	0	0	0	0	0
Annet	1	4	3	1	4	6
N	22	18	15	25	19	17

*Ikke alle virksomheter har oppgitt svar på alle tre, men f.eks bare mest utbredt. Det gjelder f.eks virksomheter som kun har matutdeling.

som mest utbredt hjelpeform i begge måneder, gjelder dette overnattingstilbud. For én virksomhet er utdeling av møbler den viktigste hjelpeformen i desember.

Utdeling av klær og sko er viktige hjelpetiltak. Både for oktober og desember er det flest virksomheter som har utdeling av klær og sko som den nest mest utbredte hjelpeformen. Videre er det to virksomheter som har vedutdeling og fire virksomheter som har «annet» som nest mest utbredte hjelpeform (veiledning/sosionomtjeneste eller overnattingstilbud). Det å yte økonomisk støtte og det å dele ut ved er mer utbredt i desember enn i oktober (tabell 2.3). Sammenliknet med 2005 er det ingen betydelige forskjeller i type hjelp som gis eller forholdet mellom ulike typer hjelp.

Hvordan er antall hjelpetilfeller sammenliknet med tidligere år?

I 2004 og 2005 ble organisasjonene bedt om å registrere antall ganger de ga de forskjellige typene hjelp. I kartleggingen kom det frem at det var vesentlige endringer i noen av virksomhetene i antall hjelpetilfeller. Når vi tok kontakt med virksomhetene som hadde registrert en merkbar endring for å få et klarere innblikk i årsakene, ble det klart at registreringen av hjelpetilfeller ikke var basert på like nøyaktige beregninger alle steder. Registreringene var i enkelte tilfeller basert på antakelser og magesfølelse. I flere av tilfellene var det også ulike personer som hadde stått for registreringen på ulike registreringstidspunkt, og dette kan ha ført til ulike registreringsmåter og ulikt innhold i statistikken. Sammenlikninger mellom årene ble derfor noe usikker, og vi besluttet å gjøre enkelte endringer i registreringskjemaet for 2006. I stedet for utelukkende å oppgi konkrete tall, har vi også spurt virksomhetene om *opplevde* endringer i antall brukere, antall hjelpetilfeller og sammensetning av brukergruppen fra 2005 til 2006. Dersom virksomhetene har opplevd en endring, har vi spurt om hva de tror er

årsaken.³ Denne tilpasningen av registreringsskjemaet gjør at vi kan si noe om hvordan virksomhetene opplever behovet for hjelp og omfanget av hjelpen de tilbyr, og sammenlikne dette med tallene vi har på antall hjelpetilfeller (og i neste kapittel antall personer de har hjulpet).

Registrerte endringer i antall hjelpetilfeller

Sammenliknet med 2005 har det vært en økning i antall hjelpetilfeller begge månedene. Datasettet som er brukt som grunnlag for tabell 2.4 er virksomhetene som sendte svar både i 2005 og i 2006, og man ser at blant disse er det også en liten økning fra oktober til desember i 2006. Økningen fra 2005 til 2006 er ikke betydelig, 1470 brukere (6,7 prosent) for oktober og 553 brukere (2,4 prosent) for desember.

Tabell 2.5 gir en oversikt over antall hjelpetilfeller og utvikling fra 2004. Her er de samme elleve virksomhetene med, der alle har registrert skjema både for oktober og for desember alle tre årene.

Det er ikke store endringer i løpet av de tre kartleggingene vi har foretatt. Tar man med at man må legge inn en feilmargin for å fange opp variasjon i registreringsrutiner, har nivået på antall hjelpetilfeller holdt seg nokså stabilt. Det er overraskende at antall registrerte hjelpetilfeller i desember viser en nedgang både fra 2004 til 2006, og sammenliknet med oktober. Hvilket datasett en bruker, har med andre ord påvirkning på om det er en økning eller nedgang i antall hjelpetilfeller til 2006.

Tabell 2.4 Totalt antall hjelpetilfeller registrert for oktober og desember i 2005 og 2006. Antall

	Oktober			Desember		
	2005	2006	Antall virksomheter	2005	2006	Antall virksomheter
Til sammen	21959	23429	18	22920	23473	20
N	18			20		

Tabell 2.5 Totalt antall hjelpetilfeller registrert for oktober og desember i 2004, 2005 og 2006. Antall

	Oktober			Desember		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Antall hjelpetilfeller	16401	15142	16036	17817	14739	14743
N	11			11		

³Der det er snakk om vesentlige endringer i antall hjelpetilfeller og personer, har vi hatt telefonkontakt med kontaktperson og diskutert ytterligere hva som ligger bak tallene og den opplevde endringen.

Opplevde endringer i antall hjelpetilfeller

Tabell 2.6 viser om virksomhetene opplevde at antall hjelpetilfeller (antall ganger det var gitt hjelp) hadde økt, blitt redusert eller holdt seg stabilt sammenliknet med oktober og desember 2005.

Det er variasjon i hvordan virksomhetene opplever endringer fra 2005. Virksomhetene deler seg i mer eller mindre fire like store grupper for oktober. De fleste oppgir at de har like mange eller flere hjelpetilfeller i 2006. De fleste forklarer økningen i antall hjelpetilfeller med at det er flere personer som benytter seg av virksomheten. Tilbudene har blitt bedre kjent, og dermed har også kontaktflaten til virksomheten utvidet seg. Flere virksomheter har dessuten startet opp nye tiltak eller utvidet sine tiltak, ved for eksempel å ha flere dager med matservering, noe som har ført til en økning i antall tilfeller. Én organisasjon rapporterer at de har opplevd en klar økning i antall rusmisbrukere som bruker tilbudet, og at dette har ført til en økning i antall hjelpetilfeller. Én annen virksomhet opplever at den lange behandlingstiden på tiltak, som for eksempel arbeidstreningstiltak, får økonomiske konsekvenser for brukerne, som derfor i større grad oppsøker virksomheten. Virksomheter som retter sitt arbeid mot prostituerte kommenterer også en økning i antall kvinner som oppsøker dem, mest på grunn av at utenlandske prostituerte i større grad benytter seg av hjelpetilbud.

I oktober oppga fem virksomheter at de opplevde færre hjelpetilfeller i 2006 enn i 2005. Dette ble forklart med naturlige svingninger, ettersom virksomhetene ikke hadde merket store endringer over lang tid. Hjelpetilbud vil alltid svinge noe fra måned til måned. Én virksomhet trakk frem at nedgangen i hospitsovernattinger og nedgangen i antall bostedsløse har ført til nedgang i brukere, fordi tidligere brukere nå bor mer spredt og ikke oppholder seg i nærheten av tilbudet lenger. Én annen virksomhet opplever også at fattige i større grad får den hjelp de trenger fra andre instanser, det være seg det offentlige hjelpeapparatet eller andre. Ingen virksomheter opplevde at det var mange færre hjelpetilfeller i oktober sammenliknet med 2005.

For desember er forholdet noe annerledes. Tolv virksomheter opplever flere hjelpetilfeller enn i 2005. Som i oktober forklarer flest virksomheter denne økningen med at

Tabell 2.6 Antall virksomheter som rapporterer om endringer i antall hjelpetilfeller fra 2005 til 2006. Antall

	Oktober 2006	Desember 2006
Antall virksomheter som opplever noe flere hjelpetilfeller enn i 2005	5	6
Mange flere hjelpetilfeller enn i 2005	6	6
Noe færre hjelpetilfeller enn i 2005	5	3
Mange færre hjelpetilfeller enn i 2005	0	0
Omtrent like mange hjelpetilfeller som i 2005	6	10
N	22	25

tilbudet har blitt bedre kjent blant brukergruppene i byen der virksomheten holder til. Økt tilgjengelighet og nye tiltak påvirker antall hjelpetilfeller for noen virksomheter. Noen opplever også at det kan være en økning i brukergruppen, noe som betyr at flere trenger hjelp (dette kommer vi tilbake til senere). Én virksomhet rapporterer om spesielt mange brukere av utenlandsk opprinnelse, og at det gjennomgående virket som flere av brukerne hadde dårligere økonomi. Tre virksomheter opplever at det er noe færre hjelpetilfeller i desember 2006 enn i sammen måned året før. Én av virksomhetene som rapporterte en nedgang i antall hjelpetilfeller var usikre på årsaken til dette. Nedgangen var ikke en trend gjennom året som helhet, men spesiell for desember. Én annen virksomhet opplever at kommunens LAR⁴-arbeid har påvirket mange rusmisbrukere, slik at de har fått en bedret livssituasjon og derfor oppsøker tilbud i mindre grad enn tidligere. Noen virksomheter har holdt stengt i romjulen, og dette har som nevnt betydning for antall hjelpetilfeller.

Endringer i hjelpetyper

De virksomhetene som oppga at det var endringer i antall hjelpetilfeller fra 2005 til 2006, ble også spurt om brukerne trengte samme type hjelp i 2006 som i 2005. De fleste virksomhetene oppga at det ikke var endringer i type hjelpebehov. Noen opplevde imidlertid en økning i etterspørsel etter mat og økonomisk hjelp. En del virksomheter har møtt denne endringen ved å starte opp nye prosjekter med matutdeling, eller ved å utvide tilbudet ved å servere mat oftere. Én virksomhet opplever at flere brukere trenger hjelp i form av et sted å sove. Mange brukere har også behov for noen å snakke med. Én annen virksomhet forklarer dette økte behovet med at deres brukere opplever at det offentlige hjelpeapparatet ikke har tid til å snakke med dem, at de organiserer seg vekk fra folk. Et annet behov som øker sammenliknet med tidligere, er at flere trenger veiledning i det som oppleves som den statlige og kommunale jungelen, de trenger hjelp til å skrive søknader og skaffe informasjon om sine rettigheter.

Endringer i de enkelte byene

Vi ville også se om det var endringer i antall hjelpetilfeller i de byene som var med i undersøkelsen. Tabell 2.7 viser endring i antall registrerte hjelpetilfeller i 2005 og i 2006 fordelt på norske byer. Poenget er ikke å sammenlikne hjelpeinnsatsen byene imellom, men å se på utviklingen av hjelpeinnsats fra oktober til desember for 2005 og 2006 innad i hver by. Som allerede nevnt må tallene fra registreringen suppleres med

⁴ Legemiddelassistert rehabilitering (LAR) er betegnelsen på den norske ordningen for substitusjonsbehandling av opiatavhengige rusmisbrukere med metadon eller buprenorfin (Subutex). Begrepet favner om mer enn ren substitusjonsbehandling, da rehabiliterende tiltak ut over medisineringsområde som regel har hatt en sentral plass i ordningen. (Kilde: wikipedia)

Tabell 2.7 Totalt antall hjelpetilfeller registrert for oktober og desember i 2005 og i 2006 fordelt på by. Antall

	Oktober			Desember		
	2005	2006	Antall virksomheter	2005	2006	Antall virksomheter
Oslo*	14894	13621	4	13311	12449	4
Bergen	4123	6323	4	4646	6190	4
Trondheim	372	370	2	702	745	2
Stavanger	1290	1432	3	1359	1079	3
Kristiansand	820	1095	3	1228	1244	4
Tønsberg	429	320	1	1375	1412	1
Drammen	31	268	1	256	324	1
Tromsø	-	-	0	-	-	0
Vardø	-	-	0	43	30	1
Til sammen	21959	23429	18	22920	23473	20
N		18			20	

* I Oslo var det ekstrem nedgang i en organisasjon for oktober. Vi har snakket med organisasjonen, som tror at det heller er snakk om feil i registrering enn nedgang i tilfeller, og at tall for oktober 2005 er for høyt.

informasjon fra virksomhetene, ettersom deler av kartleggingen er tuftet på antakelser og magesfølelse.

Det har vært en betydelig nedgang i Oslo for oktober og desember fra 2005 til 2006. Én av virksomhetene i Oslo hadde rapportert at antall hjelpetilfeller økte, samtidig som det registrerte antallet hjelpetilfeller var halvert i forhold til året før. Vi har vært i kontakt med denne virksomheten for å få nærmere informasjon om denne inkonsistensen. Vår kontaktperson ga uttrykk for at selv om kanskje antall brukere kunne ha gått noe ned, så var det de ansattes hovedinntrykk at de som mottok hjelp i 2006 hadde et større hjelpebehov og også fikk mer hjelp enn tidligere. Man skulle derfor forvente en økning i hjelpetilfeller fra 2005 til 2006, og motsatt resultat enn det tabellen viser. De andre virksomhetene i Oslo hadde enten en økning i antall hjelpetilfeller, eller situasjonen var lik i 2005 og i 2006. Både for 2005 og for 2006 er antall hjelpetilfeller høyere i oktober enn i desember. Noe av dette vil vi komme tilbake til i senere kapitler, men som sagt forklares denne nedgangen fra oktober til desember med at det i større grad holdes stengt i romjulen. Samtidig har flere virksomheter betingelser og «rasjoneringsordninger» for hjelp i desember, på grunn av flere brukere og større behov. Én virksomhet i Oslo hadde merket betydelig økning fra 2005. Virksomheten hadde vært mye i pressen i løpet av 2006 på grunn av et nytt tilbud med matutdeling, som hadde fått mange brukere.

Det er verdt å merke seg at én av virksomhetene i Oslo rapporterte om en markant økning i brukere som ikke har oppholdstillatelse, men som man antar kommer fra asylmottak eller er utenlandske tiggere. Det var mange avisoppslag i media om denne situasjonen, og lokale politikere engasjerte seg i saken. Det ble hevdet at den økte

mengden nye brukere gjorde at virksomheten fikk problemer med å gi den hjelpen de skulle, og at de opplevde at den tradisjonelle målgruppen til virksomheten ble «presset ut» av en ny type brukere. For å møte dette problemet har virksomheten i 2007 besluttet å ikke gi hjelp til utenlandske tiggere uten oppholdstillatelse. Dette har ført til at brukergruppen har stabilisert seg igjen.

I Bergen ser det ut til å ha vært en betydelig økning i antall hjelpetilfeller for begge månedene i 2006. Informanten som vi snakket med ved én av virksomhetene, trakk frem en økning i antall utenlandske tiggere som tok kontakt, og likesom i Oslo var det et problem at de nye brukerne fortrenget de tradisjonelle. For å møte dette problemet har man også i Bergen vurdert å ikke gi hjelp til utenlandske tiggere uten oppholdstillatelse. En annen endring man mente å registrere i Bergen, var en økning blant rusmisbrukere som søkte hjelp, og at de fleste av disse brukerne bare kom én eller to ganger for å få hjelp, for så å forsvinne. Tidligere var det vanlig å ha en nokså stabil brukergruppe, mens nå er det mange utskiftninger i hvem som benytter seg av tilbudet.

I de øvrige byene var situasjonen mer stabil fra 2005 til 2006. Man ser av tabellen at i det noen byer er en vesentlig økning fra oktober til desember, og at det er endringer i byene fra 2005 til 2006. Men ettersom endringene innad i byene er svært forskjellig blant virksomhetene – noen opplever økning, andre en nedgang –, er det vanskelig å konkludere med hensyn til utviklingen av hjelpebehov.

2.2 Økonomisk bistand

De tidligere registreringene av frivillige organisasjoners hjelp til fattige har vist at ikke alle virksomhetene vi har med i undersøkelsen yter økonomisk bistand. Det er først og fremst Frelsesarmeen som gir økonomisk støtte for å dekke ulike behov hos brukerne, men også noen av de andre virksomhetene gir økonomisk bistand til å dekke husleie, strømregning, medisiner eller legeutgifter, transport eller andre regninger.

Litt under halvparten av virksomhetene ga økonomisk støtte i 2006. I oktober gjaldt dette ni av 22 virksomheter og for desember elleve av 24 virksomheter. I oktober er det seks av Frelsesarmeens virksomheter, én av Blå Kors' virksomheter, én av Matthew's House's virksomheter og én av Shalams virksomheter som har gitt økonomisk bistand.

Tabell 2.8 Oversikt over antall virksomheter som gir økonomisk støtte til ulike formål i oktober og desember 2006, fordelt på måned. Antall

	Oktober	Desember
Antall virksomheter som gir økonomisk støtte	9	11
N	22	24

Økonomisk bistand er gitt av virksomheter i Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tønsberg og Drammen.

I desember er det åtte av Frelsesarmeens virksomheter, én av Blå Kors' virksomheter, én av Shalam sine virksomheter og Dømkirken menighet som har gitt økonomisk bistand. Økonomisk bistand er gitt av virksomheter i Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Drammen og Tromsø.

I 2006 har vi ikke spurt virksomhetene om å tallfeste hvor mange ganger de har gitt økonomisk støtte til ulike behov, men om hva som har vært mest utbredt. Dersom virksomheten har gitt økonomisk støtte, spurte vi om hva slags støtte dette dreier seg om, rangert etter de tre mest utbredte formene (tabell 2.9).

Det er ikke ett formål som utmerker seg som mest utbredt i de tilfellene der virksomhetene har gitt økonomisk bistand. For begge måneder er støtte til husleie, medisin/legeutgifter og transport mest utbredt. For desember er i tillegg andre regninger blant de som er mest utbredt. Et eksempel på andre regninger kan være at en virksomhet har gitt et gavekort til en matbutikk eller hjelp til å kunne stille stand til julefeiring. Dette er stort sett de samme tingene og liknende forhold som kom frem i kartleggingen i 2004 og i 2005.

Tabell 2.9 Organisasjonenes svar på hva som er mest, nest mest og tredje mest utbredt å gi økonomisk støtte til i de to registreringsmånedene. Antall

	Oktober			Desember		
	Mest utbredt	Nest mest utbredt	Tredje mest utbredt	Mest utbredt	Nest mest utbredt	Tredje mest utbredt
Støtte til husleie	2	2	0	3	1	0
Strømregning	1	0	0	0	2	0
Medisin/legeutgifter	3	2	3	2	2	1
Transport	3	3	0	3	1	0
Andre regninger	0	1	0	3	0	3
N	9	8	3	11	6	4

Tabell 2.10 Organisasjonenes opplevde endring siden 2005 i antall mottakere av økonomisk støtte. Antall

	Oktober	Desember
Noe flere mottakere av økonomisk støtte i år enn i fjor	4	3
Mange flere mottakere av økonomisk støtte i år enn i fjor	1	1
Noe færre mottakere av økonomisk støtte i år enn i fjor	1	0
Mange færre mottakere av økonomisk støtte i år enn i fjor	0	0
Omtrent like mange mottakere av økonomisk støtte i år som i fjor	3	6
N	9	10

Tabell 2.10 viser hvordan virksomhetene har opplevd endringer siden 2005 i antall som trenger hjelp og mottar økonomisk støtte.

Av de ni virksomhetene som ga økonomisk bistand i oktober, opplevde alle unntatt én at det var like mange eller flere som hadde fått økonomisk støtte i oktober 2006 enn i samme måned 2005. Resultatet i desember fortøner seg ikke særlig annerledes – her opplevde alle en stabil tilstand eller en økning.

2.3 Oppsummering

Formålet med dette kapittelet har vært å se nærmere på hva slags type hjelp de frivillige organisasjonene tilbyr fattige, og om behovet for hjelp fra de frivillige organisasjonene har endret seg.

Det har vært en liten økning i antall hjelpetilfeller sammenliknet med 2005. De registrerte tallene viser at det er en oppgang begge måneder i antall hjelpetilfeller fra 2005. På den andre siden viser sammenlikninger med 2004 en nedgang i antall hjelpetilfeller. Med andre ord påvirkes en økning eller en nedgang i antall hjelpetilfeller av hvilket datasett man har brukt og av antall virksomheter som var med.

Antall hjelpetilfeller gikk ned fra oktober til desember i 2006. Dette var overraskende, og det er vanskelig å finne årsaken. Virksomhetene selv forklarer nedgangen med at flere virksomheter holdt stengt i romjulen og derfor «mistet» en uke med arbeid sammenliknet med oktober. Det at mange virksomheter holder stengt i romjulen er ikke nytt i 2006, det forekommer også i 2005 og i 2004, slik at dette kan ikke være en fullgod forklaring på nedgangen. I de ukene av desember virksomhetene hadde hjelpetilbud, oppga de at presset fra brukerne var betydelig.

For Oslo er det snakk om en nedgang, men ellers øker antall hjelpetilfeller i de fleste byene. Man skal være forsiktig med legge for mye i nedgangen i Oslo, ettersom virksomhetene her rapporterer at de ikke merker denne tendensen og tror nedgangen skyldes registreringsfeil i 2005. Likevel har kartleggingen vist at det er et betydelig behov for den hjelpen som ytes, og at det er variasjon innad i byene i utviklingen av arbeid.

Utdeling av mat er den mest utbredte hjelpeformen hos nesten samtlige virksomheter. Andre former for hjelp som ytes i stor utstrekning i 2006 er utdeling av klær og sko, møbler og ved, og andre tjenester, som råd og veiledning.

Halvparten av virksomhetene opplever endring i retning av flere hjelpetilfeller sammenliknet med 2005. En av fire virksomheter opplever at det er mange flere hjelpetilfeller, og en av fire opplever at det er noen flere hjelpetilfeller sammenliknet med 2005. Dette gjelder både i oktober og i desember. Noen virksomheter opplever at det er noen færre hjelpetilfeller, mens over halvparten opplever at det begge måneder er omtrent like mange hjelpetilfeller sammenliknet med 2005.

Litt under halvparten av virksomhetene yter økonomisk bistand til fattige. Det er mest vanlig å gi økonomisk støtte til husleie, medisin/legeutgifter og transport. For begge månedene opplevde nesten halvparten av virksomhetene noen eller mange flere mottakere av økonomisk hjelp, mens en stor andel opplevde at det var omtrent like mange mottakere som i 2005.

Kapittel 3 Hvem mottar hjelp?

Hittil har vi sett på omfanget av hjelpen som ytes av frivillige organisasjoner ved å undersøke antall hjelpetilfeller for oktober og desember i 2006. Ettersom hjelp kan bli gitt til de samme personene flere ganger i løpet av måneden, gir ikke antallet hjelpetilfeller et fullstendig bilde av hvor mange personer som mottar hjelp. Mottakerne av hjelpen som ytes av virksomhetene i vår undersøkelse er sammensatt hva gjelder kjønn, alder og sosial situasjon. I dette kapittelet vil vi se nærmere på hva som kjennetegner brukerne av de ulike formene for hjelp.

3.1 Antall brukere

Tallene i undersøkelsen viser at antallet hjelpetilfeller er betydelig høyere enn antall personer som har fått hjelp både i oktober og i desember. Hvis vi ser på antall personer som får hjelp i hver enkelt måned, finner vi dessuten at det er en klar økning fra oktober til desember (tabell 3.1).

I det forrige kapittelet fant vi at antall hjelpetilfeller hadde en nedgang fra oktober til desember i 2006. Det er derfor svært overraskende at antall enkeltpersoner som har fått hjelp i 2006 har en økning fra oktober til desember. Her har vi altså motsatt utvikling enn for antall hjelpetilfeller. Dette er dessuten overraskende siden noen av virksomhetene vi snakket med opplevde at de hadde færre brukere, men at disse mottok mer hjelp. Denne opplevelsen blir ikke bekreftet av tallene.

Den opplevde endringen hos organisasjonene i antall brukere sammenliknet med 2005, er nokså sammenfallende med den opplevde endringen i antall hjelpetilfeller. For oktober opplevde litt under halvparten en økning i hjelp, og tilsvarende mange opplevde at det var omtrent like mange personer som mottok hjelp i oktober i 2006

Tabell 3.1 Oversikt over antall enkeltpersoner som har fått hjelp i oktober og i desember 2006. Antall

	Oktober 2006	Desember 2006	Antall virksomheter registrert for begge månedene
Totalt	8465	10713	19
N	22	23	19

Tabell 3.2 Organisasjonenes opplevde endring siden 2005 i antall enkeltpersoner som har fått hjelp i oktober og desember 2006. Antall

	Oktober 2006	Desember 2006
Noen flere personer mottok hjelp i år enn i fjor	4	7
Mange flere personer mottok hjelp i år enn i fjor	5	5
Noen færre personer mottok hjelp i år enn i fjor	3	3
Mange færre personer mottok hjelp i år enn i fjor	0	0
Omtrent like mange personer mottok hjelp i år som i fjor	9	9
N	21	24

som i 2005. For desember er bildet det samme, og i begge månedene er det bare tre virksomheter som opplever at antall brukere er redusert. Det at tre virksomheter faktisk opplever en nedgang både i oktober og i desember, bekrefter at utviklingen hos virksomhetene ikke er entydig, og er med på å forklare hvorfor tallene skiller seg noe fra 2005.

Dersom virksomhetene hadde opplevd en endring siden 2005, ville vi også finne ut hvordan de forklarte denne endringen. Mange av de samme årsakene som ble oppgitt når de skulle forklare endringen i antall hjelpetilfeller, ble også nevnt her. De fleste virksomhetene forklarer endringen med at deres tilbud har blitt bedre kjent og at kontaktflaten har blitt utvidet. Noen få virksomheter oppgir økt sosial nød og manglende hjelp fra det offentlige som årsak. Noen av de som opplever økning i antall personer, kommenterer at i dag har flere av brukerne deres innvandrerbakgrunn eller de er ikke norske, og at de benytter seg av tilbud som ikke fantes tidligere. Én av virksomhetene vi snakket med på telefonen, kommenterte at de hadde en utvikling med stor rotasjon i brukergruppen. Med det menes at mange oppsøker virksomheten 1–2 ganger for så ikke å komme tilbake igjen. Den største andelen av brukergruppen er derfor ukjent, man har ikke lenger en stor gruppe som kommer igjen hver uke. Denne trenden var blitt sterkere i denne virksomheten i 2006. Det var ingen spørsmål på spørreskjemaet om dette, men poenget kom frem når endring skulle forklares, og vi vet derfor ikke om tendensen gjør seg gjeldende hos flere av virksomhetene. Virksomheten som opplevde denne trenden, hadde ingen forklaring på denne utviklingen – som i hovedsak gjaldt rusmisbrukere.

I forrige kapittel så vi at antall hjelpetilfeller var høyere i 2006 enn i 2005. Hvis det er en generell trend at brukerne har endret atferd fra å være stabile brukere til bare å komme innom 1–2 ganger, kan det bety at det også er en markert økning i antall brukere. Dette viser seg da også å være tilfellet hvis vi ser på alle organisasjonene under ett (tabell 3.3) For både oktober og desember er det totalt sett en økning i antall personer som har oppsøkt virksomhetene for hjelp. Samtlige virksomheter registrerer en økning eller at antall brukere er omtrent likt som i 2005. Den største økningen virker å være i

Tabell 3.3 Oversikt over antall personer som får hjelp fra frivillige organisasjoner en eller flere ganger i 2005 og 2006, fordelt på by. Antall

	Oktober			Desember		
	2005	2006	Antall virksomheter	2005	2006	Antall virksomheter
Oslo*	3219	3750	4	3112	4250	4
Bergen**	2585	3481	4	3062	3767	4
Trondheim	109	130	2	380	478	2
Stavanger	184	242	3	408	531	3
Kristiansand	190	245	2	710	692	4
Tønsberg	90	70	1	60	120	1
Drammen	24	111	1	180	190	1
Tromsø	-	-	0	-	-	0
Vardø	-	-	0	-	-	0
Til sammen	6401	8029	17	7912	9778	19
N		17			19	

*I Oslo var det betydelig nedgang i en organisasjon for oktober og for desember. Vi har snakket med organisasjonen, som tror at det heller er snakk om feil i registrering enn betydelig nedgang i personer, og at tallene for 2005 er for høye.

**Tall for Bergen er annerledes enn fra rapporten i 2005. Dette fordi det har kommet frem i samtaler med en organisasjon at tall som var brukt i rapporten fra 2005 var feil, og vi har nå fått de tallene som var korrekte.

Oslo og i Bergen. Resultatene sammenfaller i stor grad med den opplevde endringen, presentert i tabell 3.2.

For å validere dette resultatet er det imidlertid viktig å skille ut de virksomhetene som har svart ved alle registreringstidspunktene.

I alle byene er det flere brukere i desember enn i oktober, og det er en økning i antall brukere i alle byer begge måneder fra 2004 og 2005 til 2006, med unntak av Oslo.

Tabell 3.4 Antall enkeltpersoner som oppgis å ha fått en eller flere typer hjelp i oktober og i desember i hhv 2004, 2005 og 2006*. Antall

	Oktober				Desember			
	2004	2005	2006	Antall virksomheter som har svart	2004	2005	2006	Antall virksomheter som har svart
Oslo*	3088	2419	2150	3	5375	3012	2650	3
Bergen **	649	2585	3481	4	1016	3262	3767	4
Stavanger	412	184	242	3	635	408	531	3
Trondheim	220	34	50	1	220	310	398	1
Totalt	4369	5222	5923	11	7311	6992	7346	11
N	11	11	11	11	11	11	11	11

* I Oslo var det betydelig nedgang i en organisasjon for oktober og for desember. Vi har snakket med organisasjonen, som tror at det heller er snakk om feil i registrering enn betydelig nedgang i personer, og at tallene for 2005 er for høye.

**Tall for Bergen er annerledes enn fra rapporten i 2005. Dette fordi det har kommet frem i samtaler med en organisasjon at tall som var brukt i rapporten fra 2005 var feil, og vi har nå fått korrigererte tall fra denne organisasjonen.

Bergen hatt en betydelig økning. Virksomhetene i Bergen har forklart dette hovedsakelig med at tilbudet har blitt bedre kjent og at de har mer hjelp å tilby, for eksempel ting som kan deles ut, som mat. En informant vi var i kontakt med opplevde en økning i antall rusmisbrukere, og at mange av brukerne i denne gruppen sliter spesielt mye. Informanten mente at man i Bergen ikke var like flinke som i Oslo til for eksempel å følge opp rusmisbrukere som har LAR, slik at de holder stand en stund, vedkommende sa at svært mange kommer fort tilbake med behov for mer hjelp. Når de «faller av lasset» på LAR, oppleves det også til en viss grad som at de «detter ut av det kommunale systemet». Her mente informanten at kommunen kunne bli flinkere.

I Oslo var det også en nedgang fra 2004 til 2005, som ble kommentert i rapporten i 2005 (Lund 2005:31). Da ble den forklart med den såkalte Plata-aksjonen som gjorde at rusmisbrukere begynte å oppholde seg andre steder og derfor endret mønster med hensyn til hvilke virksomheter de oppsøkte for å få hjelp. Nedgangen har imidlertid fortsatt i 2006, og virksomhetene har ingen opplagt forklaring på dette. Den registrerte nedgangen i antall brukere står heller ikke i noe logisk forhold til virksomhetenes egen oppfatning av at det er like mange som eller flere brukere i 2006 enn i 2005. Alle virksomhetene i Oslo opplevde at det var en økning eller like mange personer som mottok hjelp både i oktober og i desember 2006. Det er én virksomhet som særlig påvirker totalt antall personer som fikk hjelp i Oslo i 2006 til å være lavere enn i 2005. De andre virksomhetene har alle en økning. Virksomheten som har en nedgang, opplever at det er omtrent like mange personer som mottar hjelp, men at brukerne som kommer har et større hjelpebehov enn før, slik at antall hjelpetilfeller har økt. Informanten synes det er vanskelig å forklare hvorfor. Denne opplevelsen står i kontrast til de tendensene registrering viser til.

I rapporten fra 2005 kom det også frem at den økte pågangen av hjelpetrequende førte til restriksjoner og reguleringer av det tilbudet som ble gitt. Det kan virke som om dette har hatt en effekt også i 2006. Dette aspektet vil bli behandlet mer i detalj i kapittel 4.

Når det gjelder det generelle inntrykket av en klar nedgang i antall brukere i Oslo, må det bemerkes at en av virksomhetene som ikke er med i tabell 3.4 fordi de ikke deltok i 2004-undersøkelsen, opplevde en betydelig økning i brukere i 2006. I tabell 3.3 var det derfor en økning i antall brukere sammenliknet med 2005. Bildet fortoner seg med andre ord forskjellig for de ulike virksomhetene i Oslo. Dette underbygger antakelsen om at brukere av hjelpetilbud i Oslo har begynt å oppholde seg i nye deler av byen, og dermed endret sitt mønster med hensyn til hvilken frivillig organisasjon de oppsøker for å få hjelp.

Kjønns sammensetning

Sammensetningen av kjønn blant brukerne av hjelpetilbud ble også kartlagt i undersøkelsen. I de 20 virksomhetene som rapporterte kjønns sammensetning i oktober, varierte andelen kvinner fra 15–100 prosent og menn fra 0–85 prosent. To virksomheter rettet seg kun mot kvinner, ellers var det høyest andel menn i de fleste virksomhetene. I gjennomsnitt var 38 prosent av brukerne kvinner og 62 prosent menn i oktoberregistreringen. Desember viste omtrent det samme resultatet. Også i 2005 og i 2004 var det flest menn som var brukere av hjelpetilbud hos de frivillige virksomhetene. Resultatet i 2006 var derfor som forventet, og bekrefter funnene vi har gjort i tidligere undersøkelser.

3.2 Brukernes økonomiske situasjon

I registreringsskjemaet var det spørsmål om den økonomiske bakgrunnen til de personene som fikk hjelp. I 2004 og 2005 ble det spurt konkret om hvor mange personer som hadde de ulike formene for inntektssikring. Virksomhetene har ulik praksis med hensyn til hvor detaljerte data de registrerer om sine brukere, og for mange var det derfor vanskelig å rapportere tall som 100 prosent valide. I årets undersøkelse spurte

Tabell 3.5 Organisasjonenes opplevde endringer i brukernes hovedinntektskilde for oktober 2006 sammenliknet med 2005*. Antall

	Flere Personer	Færre personer	Omtrent like mange personer	Ingen	Antall virksomheter som har svart
Alderspensjonister	-	-	10	4	14
Uføretrygdede	2	2	11	1	16
Sosialhjelpsmottakere	8	-	9	1	18
Personer på overgangs- stønad for enslige forsørgere	2	-	4	7	13
Arbeidsledige	1	1	8	4	14
Lønnsarbeidere	-	-	8	6	14
Introduksjonssøknad for nyankomne flyktninger/ innvandrere	1	-	3	6	10
Ingen inntektskilde	3	-	5	3	11
Kjenner ikke vedkom- mendes inntektskilde	4	-	5	4	13
Annet	2	1	3	6	12

*Mange av virksomhetene har ikke svart på dette spørsmålet, og noen har svart for noen av kategoriene, men ikke alle. Når en virksomhet har svart blankt, er dette sannsynligvis fordi de ikke vet. Vi hadde med hensikt ikke med "vet ikke" som et alternativ, for å prøve å få flest mulig av virksomhetene til å reflektere over brukergruppens sammensetning når det kommer til inntektskilde.

vi derfor om virksomhetene opplevde at det var endringer i brukernes hovedinntektskilde sammenliknet med samme måned året før. Fra 2005-undersøkelsen vet vi at de fleste som mottar hjelp fra frivillige, i tillegg mottar en eller annen form for offentlig ytelse (Lund 2006:33). Hovedandelen av brukerne er sosialhjelpsmottakere, dernest følger uføretrygdede.

Det er flere virksomheter som opplever endringer i brukernes inntektssikring for oktober 2006.⁵ Mange mener det er flere sosialhjelpsmottakere. Det er kun én virksomhet som mener det er flere innvandrere på introduksjonsstønad. Dette er interessant, fordi det tidligere i rapporten ble vist til at virksomhetene rapporterte om flere innvandrere. Det oppleves som at det er flere personer uten inntekt eller med ukjent inntektskilde.

Det kan se ut som det i stor grad er den samme typen brukere som mottar hjelp i desember som i oktober 2006, og det er de samme trendene, sammenliknet med 2005. Flest virksomheter opplever økning i folk med sosialhjelp som hovedinntektskilde, og det er også flere virksomheter med økning i antall uføretrygdede brukere og personer på introduksjonssøknad for nyankomne flyktninger/innvandrere. I kategorien annet har virksomheter oppgitt at det er flere innsatte i fengsel som mottar hjelp (ordning

Tabell 3.6 Organisasjonenes opplevde endringer i brukernes hovedinntektskilde for desember 2006 sammenliknet med 2005*. Antall

	Flere personer	Færre personer	Omtrent like mange personer	Ingen	Antall virksomheter som har svart
Alderspensjonister	-	-	12	2	14
Uføretrygdede	5	1	11	-	17
Sosialhjelpsmottakere	9	2	8	-	19
Personer på overgangs- stønad for enslige forsørgere	2	1	6	3	12
Arbeidsledige	1	2	10	-	13
Lønnsarbeidere	1	-	8	3	12
Introduksjonssøknad for nyankomne flyktninger/ innvandrere	3	-	4	2	9
Ingen inntektskilde	3	-	8	1	12
Kjenner ikke vedkom- mendes inntektskilde	3	-	9	1	13
Annet	1	2	2	1	6

* Mange av virksomhetene har ikke svart på dette spørsmålet, og noen har svart for noen av kategoriene, men ikke alle. Når en virksomhet har svart blankt, er dette sannsynligvis fordi de ikke vet. Vi hadde med hensikt ikke med "vet ikke" som et alternativ, for å prøve å få flest mulig av virksomhetene til å reflektere over brukergruppens sammensetning når det kommer til inntektskilde.

⁵ Det blir her gjort sammenlikninger med resultatene som ble presentert i rapporten fra 2005 (Lund 2005:32-24).

der de mottar pakke til jul), mens andre virksomheter opplever at det var færre tiggere i desember sammenliknet med 2005. Én virksomhet trekker frem at det er vanskelig å si hvilken gruppe som har økt, men inntrykket er at generelt flere trenger hjelp og oppsøker virksomheten. I tillegg til at flere virksomheter har svart at det har vært en økning i gruppen der man ikke kjenner hovedinntektskilden, svarer mange virksomheter blankt på dette spørsmålet, fordi de ikke kartlegger denne informasjonen om sine brukere.

3.3 Brukernes problemsituasjon

I tillegg til å undersøke brukernes økonomiske bakgrunn har vi også i 2006 ønsket å kartlegge andre sider ved deres livssituasjon. Vi vet fra de tidligere undersøkelsene at en stor andel av de som benytter seg av de frivillige organisasjonenes hjelpetilbud er rusmisbrukere og personer med psykiske lidelser. Men de frivillige organisasjonene møter en sammensatt fattigdomsgruppe, og de kontaktes også av personer som utelukkende har økonomiske problemer. Undersøkelser i forbindelse med bostedsløshet og utkastelser har for eksempel vist at for mange er det bare en uforutsett regning, et besøk hos tannlegen eller en økning i strømpris som skal til før de mister kontrollen over økonomien og blir avhengig av hjelp for å få endene til å møtes (Nuland m.fl. 2006). Fra 2004- og 2005-undersøkelsene vet vi dessuten at noen oppsøker virksomhetene for å få hjelp med andre problemer, som for eksempel ensomhet. Mange virksomheter

Tabell 3.7 Organisasjonenes opplevde endringer i brukernes problemsituasjon i oktober 2006 sammenliknet med 2005. Antall

Problemer	Flere personer	Færre personer	Omtrent like mange personer	Ingen	Antall virksomheter som har svart
Personer med tydelige rusproblemer	6	2	11	1	20
Personer med tydelige psykiske lidelser	6	1	10	-	17
Personer med kombinasjonen psykiske lidelser og rusproblemer	7	1	9	1	18
Personer med utelukkende økonomiske problemer	7	1	7	2	17
Personer med andre problemer (f.eks. ensomhet)	5	-	10	-	15
Personer med ukjente problemer	4	-	11	-	15

Tabell 3.8 Organisasjonenes opplevde endringer i brukernes problemsituasjon i desember 2006 sammenliknet med 2005. Antall

Problemer	Flere personer	Færre personer	Omtrent like mange personer	Ingen	Antall virksomheter som har svart
Personer med tydelige rusproblemer	6	-	17	-	23
Personer med tydelige psykiske lidelser	4	-	17	-	21
Personer med kombinasjonen psykiske lidelser og rusproblemer	8	-	14	-	22
Personer med utelukkende økonomiske problemer	8	2	7	1	18
Personer med andre problemer (for eksempel ensomhet)	5	1	11	-	17
Personer med ukjente problemer	4	1	12	-	17

spiller en sosial rolle ved at de skaper en møteplass for brukerne og gir dem mulighet til å finne noen å prate med.

I 2005-undersøkelsen fant vi at 72 prosent av brukerne i oktober og 64 prosent av brukerne i desember var tunge rusmisbrukere med eller uten psykiske lidelser. 28 prosent av brukerne i oktober og 36 prosent av brukerne i desember hadde økonomiske, psykiske eller andre kjente og ukjente problemer (Lund 2006:35). Dette bildet var nokså likt det bildet som tegnet seg i 2004. Når vi ser på virksomhetenes rapporteringer for 2006, er det flere som oppgir at sammensetningen av gruppene som oppsøker dem har endret seg noe (tabell 3.7 og 3.8).

For det første er det mange av virksomhetene som oppgir at de hjelper flere personer med tydelige rusproblemer i 2006 enn i 2005. Dette gjelder både personer med rusproblemer alene, og personer som har en kombinasjon av rusmisbruk og psykiske problemer.

For det andre er det både i oktober og i desember 2006 rapportert om en økning av personer med tydelige psykiske lidelser, sammenliknet med 2005.

For det tredje var det en betydelig gruppe virksomheter, syv i oktober og åtte i desember, som opplevde at de ble kontaktet av flere personer med utelukkende økonomiske problemer.

For det fjerde var det også mange virksomheter som opplevde en økning av personer som hadde andre typer problemer enn de som var eksemplifisert i registreringsskjemaet,

for eksempel ensomhet. Og det er en del virksomheter som har opplevd at det kommer personer med ukjente problemer. Undersøkelsen i 2005 viste at brukerne grovt sett fordelte seg nokså likt på ulike problemkategorier, uavhengig av hvilken by de hørte til (Lund 2006:35). Det er vanskelig å si om de opplevde endringene som har blitt presentert her indikerer noen endringer i sammensetningen av brukernes problemsituasjon. Mye tyder på at det generelt er en økning hos noen virksomheter i alle grupper av brukere, men for de fleste virksomhetene er situasjonen omtrent som i 2005.

3.4 Brukernes familiesituasjon

Når media skriver om behovene for hjelp blant fattige, får ofte barnefamilier spesiell oppmerksomhet. I Oslo skapte nyhetsoppslag høsten 2006 debatt når det ble rapportert at barn og alenemødre stod timesvis i matkø sammen med narkomane (Veiby 2006a). Det vil derfor være interessant å se om rapporteringen vår gir de samme utslagene som mediedekningen skulle tilsi. Som tidligere i rapporten tar vi utgangspunkt i tallene for 2005⁶ og har spurt virksomhetene om å registrere den opplevde endringen. I 2005 fant man at de fleste brukerne (om lag to av tre) var enslige uten barn. Totalt sett utgjorde denne gruppen ti prosent av brukerne i oktober 2005 og 15 prosent i desember. Brukere som levde i barnefamilier med to foreldre utgjorde tre prosent i oktober og syv prosent i desember 2005. 2005-undersøkelsen uttrykte bekymring for økningen av barnefamilier fra oktober til desember i 2005, selv om andelen med barn utgjorde

Tabell 3.9 Organisasjonenes opplevde endringer i brukernes familiesituasjon i oktober 2006 sammenliknet med 2005. Antall

Familiesituasjon	Flere personer	Færre personer	Omtrent like mange personer	Ingen	Antall virksomheter som har svart
Samboende/gifte par med barn	2	1	8	2	13
Enslige med barn	3	1	7	2	13
Enslige (uten barn)	6	-	8	1	15
Samboende/gifte (uten barn)	1	-	11	1	13
Ukjent familiebakgrunn	7	-	8	1	16

⁶ Det blir her gjort sammenlikninger med resultatene som ble presentert i rapporten fra 2005 (Lund 2005:37).

Tabell 3.10 Organisasjonenes opplevde endringer i brukernes familiesituasjon i desember 2006 sammenliknet med 2005. Antall

Familiesituasjon	Flere personer	Færre personer	Omtrent like mange personer	Ingen	Antall virksomheter som har svart
Samboende/gifte par med barn	3	1	8	3	15
Enslige med barn	6	1	5	2	14
Enslige (uten barn)	7	-	9	1	17
Samboende/gifte (uten barn)	2	-	12	1	15
Ukjent familiebakgrunn	6	1	6	2	15

et mindretall (Lund 2005:37). Samboende/gifte par uten barn utgjorde 22 prosent i oktober og elleve prosent i desember 2005.

Når vi spør virksomhetene om de opplever at de i større grad enn tidligere oppsøkes av personer med en annen familiebakgrunn, er det viktig å være klar over at flere ikke har svart på dette spørsmålet. Årsaken er at de ofte oppgir å ikke kjenne brukernes familiebakgrunn eller ha rutiner for å kartlegge denne.

Basert på de svarene vi har fått, ser det ut til at det er flere virksomheter som opplever en økning av barnefamilier som mottar hjelp (tabell 3.9 og 3.10). Noen virksomheter oppsøkes av flere par med barn (henholdsvis to i oktober og tre i desember). I desember er det hele seks av virksomhetene som oppgir at de oppsøkes av flere enslige med barn enn i samme måned i 2005. Med andre ord rapporterer nesten halvparten av virksomhetene en økning av gruppen aleneforeldre som brukere i desember. Dette er en bekymringsfull tendens, som bekrefter inntrykket skapt i media.

Det er bare én av virksomhetene som begge måneder rapporterer om færre barnefamilier blant sine brukere. Og for begge månedene oppgir en god del av virksomhetene at antall barnefamilier blant brukerne er uendret. Det må også bemerkes at noen virksomheter ikke har noen brukere med barn. Dette gjelder fire virksomheter i oktober og fem i desember.

Det er vanskelig å tallfeste endringen i barnefamilier fra 2005 til 2006, ettersom vi ikke har bedt organisasjonene registrere antallet barnefamilier de er i kontakt med. Men resultatene i undersøkelsen tyder altså på at det er en bekymringsfull økning i denne gruppen. Økningen virker å ha forsterket seg i desember sammenliknet med oktober, og det er flere virksomheter som opplever økning blant enslige med barn enn blant par med barn.

Selv om den norske barnefattigdommen er relativt beskjeden sett i forhold til situasjonen i mange andre land, vokser en god del norske barn opp i fattige familier. De siste beregningene fra Statistisk sentralbyrå viser at dersom man legger EUs fattigdomsmål til grunn, var ni prosent av barn under 18 år fattige i 2004.⁷ Den forskningsbaserte kunnskapen om frivillige organisasjoners hjelpeinnsats overfor barn og unge som lever i fattige familier, er begrenset. Kommuner og bydeler som er særlig utsatt får midler fra Barne- og likestillingsdepartementet og Sosial- og helsedirektoratet til å bekjempe fattigdom blant barn (Fløtten og Nuland 2007), og noen kommuner samarbeider med frivillige organisasjoner for å lindre konsekvensene av å vokse opp i fattige familier. Mange av kommunene som deltar i denne satsingen opplevde ikke i utgangspunktet at fattigdom blant barn var et problem, men har gjennom den økte innsatsen avdekket at det var et betydelig antall familier med problemer som trengte hjelp. Erfaringen er at det har vært svært viktig å sette problemet på dagsordenen og bevisstgjøre politikere og det kommunale hjelpeapparatet, slik at fattigdom blant barn ikke blir et skjult problem i Norge. Ettersom de frivillige organisasjonene møter sine brukere ansikt til ansikt, kan de spille en viktig rolle i denne prosessen.

Selv om det er en bekymringsfull økning i antall brukere med barn, er det flest virksomheter som rapporterer at de har flere brukere i gruppen enslige uten barn. Dette gjelder seks virksomheter i oktober og syv virksomheter i desember. Ingen virksomheter opplever færre personer i denne gruppen.

Forholdsvis mange virksomheter opplever at det er en økning i gruppen med ukjent familiebakgrunn. Dette har nok en sammenheng med at ganske mange virksomheter ikke har kartleggingsverktøy som registrerer denne informasjonen om sine brukere.

I 2005 fant man at mønsteret var stort sett det samme når det gjaldt brukernes familiesituasjon, uavhengig av hvilken by brukerne hørte hjemme i (Lund 2005:38). Det var heller ingen dramatiske endringer fra 2004 til 2005.

3.5 Brukere med etnisk minoritetsbakgrunn

Barnefamilier får gjerne ekstra oppmerksomhet når vi snakker om fattigdom. Personer med etnisk minoritetsbakgrunn er en annen gruppe som ofte blir trukket frem som en særlig utsatt gruppe. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at det går et klart skille i inntektsnivå mellom etniske nordmenn og innvandrere, så vel som mellom vestlige og ikke-vestlige innvandrere (Lund 2006:40). Det finnes flere norske studier som viser at innvandrere er overrepresentert blant familier med lave inntekter (Epland 2001, Fløtten m.fl. 2001, Ytrehus 2004). Til tross for dette viste tall i 2004-undersøkelsen at etniske

⁷ Kilde: www.ssb.no/emner/05/01/inntind/tab-2006-06-28-01.html

Tabell 3.11 Totalt antall brukere med innvandrerbakgrunn i oktober og desember 2006. Antall

	Oktober 2006	Desember 2006
Antall brukere med innvandrerbakgrunn	2636	2545
N	18	19

minoriteter i liten grad benytter seg av tilbud fra frivillige organisasjoner (Gautun m.fl. 2005). Flere forhold ble introdusert for å forklare dette, blant annet at innvandrere i mindre grad enn etniske nordmenn kjenner til de tilbudene som finnes, at de kan ha sperrer mot å søke hjelp fra kristne organisasjoner ettersom mange av dem selv er muslimer, eller at organisasjonene tar imot ikke-vestlige innvandrere på en annen måte enn etniske nordmenn (Gautun m.fl. 2005). Det må bemerkes at flere organisasjoner i denne forbindelse har i ettertid tatt til orde for at de er åpne for alle brukere, også brukere med ikke-vestlig opprinnelse og muslimske brukere.

Hvis vi ser på det totale antallet brukere med etnisk minoritetsbakgrunn, ser vi at dette ikke er ubetydelig. Det var 2636 brukere i oktober og 2545 brukere i desember med innvandrerbakgrunn (tabell 3.11). Sett i forhold til det totale antallet brukere (tabell 3.1), tilsier dette at 31 prosent av brukerne i oktober og 24 prosent av brukerne i desember har ikke-vestlig bakgrunn. Til sammenlikning utgjør personer med ikke-vestlig bakgrunn 6,1 prosent av befolkningen i Norge i 2006.⁸ Siden det både er en overrepresentasjon av personer med ikke-vestlig bakgrunn i Oslo og til dels i Bergen, og siden denne gruppen er overrepresentert blant de fattige, er det imidlertid ikke uventet at de utgjør en så vidt stor andel av brukergruppen til organisasjonene.

Hvis vi ser på virksomhetenes rapportering om endring, ser vi at det er et betydelig antall som opplever en økning av brukere med innvandrerbakgrunn. Nesten halvparten av virksomhetene rapporterer om dette. Én virksomhet i oktober og to i desember opplever noen færre med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn. Åtte virksomheter i oktober og ti i desember opplever at det er omtrent like mange brukere med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn. Resultatene viser med andre ord at nesten samtlige virksomheter

Tabell 3.12 Organisasjonenes opplevde endringer i antall brukere med etnisk minoritetsbakgrunn i oktober og desember 2006 sammenliknet med 2005. Antall

	Oktober 2006	Desember 2006
Noe flere med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn	7	7
Mange flere med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn	2	2
Noen færre med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn	1	2
Omtrent like mange med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn	8	10
N	18	21

⁸ Kilde: <http://www.ssb.no/innvbf/>

Tabell 3.13 Totalt antall brukere og virksomheter med brukere av innvandrerbakgrunn for 2004, 2005 og 2006

	Oktober			Desember		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Antall brukere med innvandrerbakgrunn	247	786	1997	276	670	1694
Antall virksomheter som har minoritetsbrukere	8	5	7	8	8	9
N	11					

opplever antall brukere med etnisk minoritetsbakgrunn som like mange eller flere i 2006 sammenliknet med 2005.

Hvis vi ser på utviklingen fra 2004 til 2006, har det vært en ekstrem økning i registrerte brukere med etnisk minoritetsbakgrunn siden 2004 (tabell 3.13). Tallene for 2006 er ikke lik dem i tabell 3.11, fordi det er et annet datasett som er grunnlag for tabell 3.13. En del av forklaringen ligger nok i at virksomhetene har blitt flinkere til å rapportere. I tillegg til økningen i brukere er det dessuten flere virksomheter som rapporterer at de har brukere med etnisk minoritetsbakgrunn i 2006 enn i 2004. Vi har ikke skilt mellom byene, men i 2006 var det spesielt i Oslo mange innvandrere blant virksomhetenes brukere. Problematikken med utenlandske tiggere i Oslo og Bergen har blitt nevnt tidligere i rapporten.

Som kommentert i 2005 må man være varsom med å trekke konklusjoner fra tallene og om økningen som virker å ha kommet over kort tid. Datamaterialet er meget sårbart

Tabell 3.14 Innvandrere og hjelpebehov

	Oktober 2006*			Desember 2006*		
	Mest utbredt	Nest mest utbredt	Tredje mest utbredt	Mest utbredt	Nest mest utbredt	Tredje mest utbredt
Mat	17	0	0	19	1	0
Økonomisk støtte	0	1	0	0	1	1
Ved	0	1	1	0	1	1
Klær/Sko	1	10	2	1	9	3
Møbler	0	1	4	1	1	3
Fritidsutstyr	0	0	0	0	0	0
Annet	0	1	4	0	3	4
N	18	14	11	21	16	12

* Ikke alle virksomheter oppgir de tre mest utbredte hjelpebehov, ettersom flere bare tilbyr 1 eller 2 tjenester.

for små feil eller endringer i registreringsrutinene hos de ansvarlige i virksomhetene. Dersom en virksomhet fører opplysninger litt annerledes enn året før, eller med litt annen nøyaktighet, kan dette gjøre ganske store utslag, ettersom det er små summer og få virksomheter involvert i beregningene. Mediedekningen i Oslo, om situasjonen for de virksomhetene som hadde stor pågang av asylsøkere og utenlandske tiggere, startet en debatt om hvem som skulle ta ansvar. Virksomhetene fikk et problem fordi økningen av asylsøkere i køen til matutdeling var så stor at tilbudet deres kom under press (Johnsen 2007). Politikerne svarte med at man ikke skulle gi dem mat, fordi asylsøkere var statens ansvar (Olaussen 2007). Utfallet ble at de aktuelle virksomhetene, på grunn av den store pågangen fra februar 2007, nekter å gi mat til utenlandske tiggere (i Oslo 2007). Dette er et tema vi vil komme tilbake til i siste kapittel.

Et viktig spørsmål er om hjelpebehovet hos brukerne med etnisk minoritetsbakgrunn er det samme som hos brukerne for øvrig. Resultatene fra kartleggingen tyder på at brukere med ikke-vestlig bakgrunn har samme hjelpebehov som andre brukere (tabell 3.14 og tabell 2.2) Utdeling av mat er det mest utbredte tiltaket for 17 av 18 virksomheter i oktober og for 19 av 21 virksomheter i desember for brukere av etnisk minoritetsbakgrunn. Andre typer hjelp som er viktig er utdeling av klær/sko og møbler. Økonomisk støtte er ikke en mye brukt hjelpeform, heller ikke utdeling av ved eller fritidsutstyr.

3.6 Brukere i desember

Desember er en spesiell måned, og fra tidligere undersøkelser vet vi at desember skiller seg klart fra oktober ved at det gjøres en ekstraordinær innsats fra de frivilliges side. I tillegg er det en mer sammensatt gruppe som søker hjelp hos de frivillige organisasjonene i desember. I denne måneden er det for eksempel en større andel av de som henvender seg til organisasjonene som utelukkende har økonomiske problemer (Gautun m.fl. 2005). Vi har ikke som i 2004 gjort undersøkelser om denne spesielle innsatsen, men i spørreskjemaet for desember har vi spurt om det er andre grupper av personer som henvender seg til virksomhetene i desember enn i andre måneder. Virksomhetene gir noe ulike svar på dette spørsmålet. Én virksomhet trekker frem at julen forsterker ensomhetsfølelsen, og de merker at personer som er blitt alene og som er ensomme, men som ikke har økonomiske problemer, i større grad oppsøker dem. Én annen virksomhet trekker frem at venner av de mer faste brukerne i større grad er med i julen. Én annen gruppe som trekkes frem i forbindelse med julefeiringen, er minstepensjonister. Én virksomhet, som har åpent selve juleaften, sier at de den kvelden får besøk av personer som nylig har blitt rusavhengige, enslige og spilleavhengige. Oppsummert kan vi si at det spesielt er to forhold som fremheves i svarene på dette spørsmålet. Det ene er

at folk er ensomme og derfor oppsøker virksomhetene for å slippe å feire julen alene. Det andre er at virksomhetene i desember oppsøkes av familier som trenger hjelp for å stille i stand til julefeiring hjemme hos seg selv.

3.7 Oppsummering

I dette kapittelet har vi sett på hvem som mottar hjelp fra de frivillige organisasjonene. Antallet personer som mottar hjelp fra frivillige organisasjoner er gjennomgående høyere i desember enn i oktober. Det er en økning i antall *registrerte* personer som mottar hjelp i oktober og i desember sammenliknet med 2005. Den største økningen virker å være i Oslo og i Bergen. Det er variasjoner mellom virksomhetene og utvikling i antall brukere sammenliknet med 2005 innad i hver by.

Om lag halvparten av virksomhetene *opplever* at det var noen eller mange flere personer som mottok hjelp i 2006 sammenliknet med 2005. De fleste virksomhetene forklarer økningen med at tilbudet har blitt bedre kjent og kontaktflaten utvidet.

De fleste av brukerne av frivillige organisasjoner er menn. Samlet sett er to av fem brukere kvinner.

De fleste som mottar hjelp fra de frivillige mottar i tillegg en eller annen form for offentlig ytelse. Hovedandelen er sosialhjelpsmottakere, og den nest største andelen er uføretrygdede. Virksomhetene har inntrykk av at det er størst økning av brukere fra gruppen sosialhjelpsmottakere. Mange virksomheter har ikke informasjon om sine brukeres hovedinntektskilde.

Den største andelen brukere er rusmisbrukere med eller uten psykiske lidelser. Mye tyder på at det er en generell økning i alle brukergrupper hos noen virksomheter, men for de fleste virksomhetene er situasjonen omtrent som i 2005.

I 2005 så man at cirka to av tre brukere var enslige uten barn, og at det var flere barnefamilier som søkte hjelp i oktober enn i desember. I 2006 var det flere virksomheter som opplevde en generell økning i antall barnefamilier. Den største gruppen er likevel fremdeles enslige uten barn. Det er også viktig å være klar over at mange virksomheter ikke har informasjon om familiebakgrunnen til brukerne sine.

Det ser ut som det har vært en betydelig økning i antall brukere med etnisk minoritetsbakgrunn. Nesten halvparten av virksomhetene rapporterer at de opplever en økning i denne brukergruppen, og registreringen viser også en stor økning fra 2004 og 2005. Det er vanskelig å si om det er snakk om en reell økning eller om virksomhetene har blitt flinkere til å kartlegge antall brukere fra denne gruppen. For øvrig har brukere med etnisk minoritetsbakgrunn de samme hjelpebehovene som andre brukere.

Kapittel 4 Hjelpetilbudet

Formålet med dette kapittelet er å se på driften av det frivillige hjelpetilbudet. De frivillige organisasjonene vi har undersøkt har det til felles at de yter hjelp til tren-
gende. Som vi skal se er det likevel forskjeller mellom organisasjonene når det gjelder
hvor omfattende hjelpetilbudet er, hvor mange personer som er ansatt, hvor mange
frivillige som er tilknyttet virksomhetene og i hvor stor grad virksomhetene mottar
støtte fra det offentlige, næringslivet eller privatpersoner. Vi vil også se nærmere på
om virksomhetene stiller betingelser for den hjelpen de tilbyr og på tilgjengeligheten
av tilbudene.

4.1 Driften av det frivillige hjelpetilbudet

Hvordan det frivillige hjelpetilbudet driftes, varierer mellom de virksomhetene vi har
vært i kontakt med i vår spørreundersøkelse. Det varierer hvor mange ansatte de har
i lønnete stillinger, antall ubetalte frivillige medarbeidere og antall timer de frivillige
medarbeiderne jobber i løpet av en måned (tabell 4.1).

Tabell 4.1 Antall lønnete personer, hele stillinger, ubetalte frivillige og gjennomsnittlig antall
timer de frivillige har jobbet i oktober og desember 2006. Antall

	Oktober 2006				Desember 2006			
	Sum	Maks	Min	Gj. snitt	Sum	Maks	Min	Gj. snitt
Antall lønnete personer	114	25	0	5,0	129	22	0	5,2
Antall hele lønnete stillinger	70,9	12	0	3,1	80,75	13	0	3,2
Antall ubetalt frivillige medarbeidere	458	78	0	20,0	783	150	0	31,3
Gjennomsnittlig antall timer hver av de frivillige har jobbet		30	0	9,7	90*	0*		15,0*
N		23				25		

*N=24, mangler informasjon på 1 virksomhet når det kommer til antall timer i gjennomsnitt hver av de frivillige har jobbet.

Tabell 4.2 Sammenlikning av antall ubetalte frivillige medarbeidere, gjennomsnittlig antall timer hver av de frivillige har jobbet og de frivilliges innsats målt i heltidsstillinger for oktober og desember 2006. Antall

	Oktober 2006	Desember 2006
Antall ubetalte frivillige medarbeidere	458	783
Gjennomsnittlig antall timer hver av de frivillige har jobbet	9,7	15,0
De frivilliges innsats målt i heltidsstillinger*	29	77
N	23	25

* En heltidsstilling utgjør omtrent 38 timer per dag, tilsvarende omtrent 152 timer per måned. Vi har regnet ut hvor mye de frivilliges innsats utgjør i hele stillinger ved å multiplisere antall frivillige medarbeidere med gjennomsnittlig antall timer som er nedlagt av de frivillige. Dette tallet er så dividert med 152 timer.

På det ene ytterpunktet har vi de virksomhetene som drives bare av lønnede personer, på det andre ytterpunktet har vi virksomhetene som drives bare av frivillige. Den største virksomheten i oktoberundersøkelsen har 25 lønnede personer, som nedla arbeid tilsvarende 12 hele stillinger. I desember var det maksimale 22 personer, som arbeidet tilsvarende 13 heltidsstillinger.

Det største omfanget av frivillig innsats var 78 personer i oktober og 150 personer i desember. Maksimalt gjennomsnittlig timetall lagt ned av frivillige var 30 timer i oktober og 90 timer i desember. Vi ser av resultatene at noen virksomheter har frivillige medarbeidere som nedlegger et betydelig antall timer. I gjennomsnitt jobber hver av de frivillige 9,7 timer i oktober og 15 timer i desember.

De frivilliges arbeid tilsvarte henholdsvis 29 hele stillinger i oktober og 77 i desember. Ifølge virksomhetenes registreringer er det altså langt flere ubetalte frivillige i desember enn i oktober 2006, og de legger i gjennomsnitt ned flere timer i desember enn i oktober. Dette skiller seg fra resultatene i 2005. Da var resultatet at hver av de frivillige nedla færre timer i desember enn i oktober.

Gjennomsnittet både for antall lønnede personer og for antall hele lønnede stillinger holdt seg nesten likt fra oktober til desember. I gjennomsnitt har virksomhetene i oktober 5,0 lønnede ansatte og i desember 5,2. I gjennomsnitt har virksomhetene 3,1 hele stillinger i oktober og 3,2 i desember. Disse resultatene er omtrent de samme som resultatene for 2005. Da var gjennomsnittet for virksomhetene 5,0 lønnede personer og 3,4 lønnede stillinger både i oktober og desember (Lund 2006:43).

4.2 Hvordan finansieres tilbudet?

Det er variasjoner mellom virksomhetene når det gjelder hvor stor andel av utgiftene til hjelpetilbudet som finansieres av henholdsvis egne midler og offentlige tilskudd.

I underkant av halvparten av virksomhetene finansierer tilbudet til brukerne sine utelukkende ved hjelp av egne midler (tabell 4.3). De resterende virksomhetene varierer fra 0 til 94 prosent egenfinansiering, så selv om svært mange av virksomhetene selv står for finansieringen av hjelpen de gir, er det også noen som får store eller hele delen av driften dekket av offentlige midler.

Det var svært få virksomheter som mente at forholdet mellom offentlig og egen finansiering hadde endret seg siden 2005 (tabell 4.4). To av 18 virksomheter i oktober og tre av 23 virksomheter i desember hadde opplevd en slik endring. For de virksomhetene som har opplevd endring, består denne i at de mottar mer midler fra det offentlige i 2006. Midlene kommer fra både statlig og kommunal sektor.

Når det gjelder utgiftene til hjelpetiltak, er det en god del virksomheter som mener at disse har endret seg siden 2005 (tabell 4.5). For oktober har ti av 19 virksomheter denne

Tabell 4.3 Andel av utgiftene til tilbud til brukere som er finansiert med egne midler i 2006. Antall

	Oktober 2006	Desember 2006
0 – 24 prosent	4	3
25 – 49 prosent	3	4
50 – 74 prosent	3	2
75 – 99 prosent	1	4
100 prosent	11	10
N	22	23

Tabell 4.4 Antall organisasjoner som oppgir at de opplever at forholdet mellom offentlige og egne midler har endret seg siden 2005. Antall

	Oktober	Desember
Virksomheter som opplever at forholdet mellom offentlig og egne midler har endret seg siden 2005	2	3
N	18	23

Tabell 4.5 Antall organisasjoner som oppgir at de opplever at utgiftene til hjelpetiltak har endret seg siden 2005. Antall

	Oktober	Desember
Virksomheter som opplever at utgiftene til hjelpetiltak har endret seg siden 2005	10	11
N	19	24

Tabell 4.6 Antall organisasjoner som oppgir at de mottar støtte fra handelstand, privatpersoner og det offentlige i oktober og desember 2006. Antall

	Oktober 2006	Desember 2006
Antall virksomheter som mottar støtte fra handelstand	15	17
Antall virksomheter som mottar støtte fra privatpersoner	15	19
Antall virksomheter som mottar støtte fra det offentlige	13	16
N	20	24

opplevelsen og for desember elleve av 24. Dersom virksomheten opplever at utgiftene har endret seg, er det for de fleste snakk om økte utgifter. Utgiftene har enten økt fordi antallet brukere har økt, eller fordi hjelpetilbudet har blitt utvidet, for eksempel med flere dager med matsservering. Større etterspørsel etter mat fra brukerne har også ført til at budsjettene til virksomhetene har økt i flere tilfeller. Én virksomhet hadde derimot lavere utgifter på grunn av en ny avtale med en butikk om levering av mat.

De fleste virksomhetene mottar støtte fra handelstand, privatpersoner eller det offentlige. 15 av 20 virksomheter i oktober og 17 av 24 virksomheter i desember mottok støtte fra handelstand. 15 av 20 virksomheter i oktober og 19 av 24 virksomheter i desember mottok støtte fra privatpersoner. 13 av 20 virksomheter mottok støtte fra det offentlige i oktober, og 16 av 24 i desember. Vi vet ingenting om størrelsen på denne økonomiske støtten, men tabell 4.6 viser at svært mange virksomheter mottar støtte både fra handelstand, privatpersoner og det offentlige.

4.3 Betingelser for å motta hjelp

Hjelp som ytes fra frivillig sektor er ikke en lovfestet rettighet. De frivillige organisasjonene er ikke bundet av det samme rigide lov- og regelverket som det offentlige, og kan følgelig tillate seg å være mer fleksible og skjønnsmessige i sine avgjørelser om hvem som skal hjelpes, og i hvilken grad (Lund 2005:46). Dette kan bidra til å gjøre kontakten mellom bruker og hjelper tettere og mer personlig. Baksiden av medaljen er at det kan gi seg utslag i en skjevfordeling, og tilfeldighet, med hensyn til hvem som mottar hjelp og hvor mye hjelp de får. Dessuten kan de som mottar hjelp føle at de blir stående i en takknemlighetsgjeld til hjelperne, noe som kan føre til en skjev maktbalanse mellom hjelpere og brukere (Lund 2005:46). I det offentlige hjelpeapparatet er kriteriene for å ha rett til støtte nokså strenge og regelbestemte. Det stilles også gjerne vilkår for å kunne motta en økonomisk ytelse. I undersøkelsen har vi ønsket å finne ut i hvilken grad de frivillige organisasjonene stiller krav eller betingelser til brukerne for at de kan motta støtte til livsopphold.

Tabell 4.7 Antall organisasjoner som oppgir at de stiller betingelser til den støtten som ytes i oktober og desember 2006. Antall

	Oktober 2006	Desember 2006
Antall virksomheter som stiller betingelser for å yte hjelp	5	8
Antall virksomheter som gir som regel til alle	11	10
Antall virksomheter som gir bestandig til alle som ber om hjelp	7	6
N	23	24

Den kvalitative undersøkelsen fra 2004 viste at ingen av virksomhetene stilte noen betingelser for å gi måltider som frokost og middag (Gautun m.fl. 2005). I 2005-undersøkelsen kom det frem at flere av virksomhetene stilte visse krav ved utdeling av hjelp. Dette kunne være krav som at mottakeren måtte bo innenfor et bestemt område der virksomheten holdt til, at man måtte dokumentere inntekter og utgifter, antall barn eller eventuelle offentlige støtteordninger man mottar (Lund 2005:46). Flere av virksomhetene stilte også visse betingelser for utdeling av økonomisk støtte. Økonomisk hjelp ble som regel gitt maksimum en gang per måned. Enkelte virksomheter krevde dessuten inntektsdokumentasjon for å gi støtte til for eksempel transport eller husleie (Lund 2005:47). Det generelle inntrykket i 2005 var likevel at det jevnt over ble stilt få betingelser for den hjelpen som ble gitt.

Situasjonen er den samme i 2006 (tabell 4.7) De fleste virksomhetene gir som regel hjelp uten å stille betingelser. Fem av 23 virksomheter stiller betingelser i oktober, og åtte av 24 virksomheter stiller betingelser i desember. Betingelsene som stilles varierer, men har det til felles at de er en følge av at virksomhetene jobber under press og at de ønsker å kunne gi hjelp til flest mulig brukere. Med andre ord er det heller snakk om at man rasjonerer hjelpen og begrenser hjelp til hver enkelt bruker enn at man setter betingelser for hvem som får hjelp. At en av tre virksomheter i desember stiller betingelser for hjelpen som gis, kan være med på å forklare nedgangen i antall hjelpetilfeller sammenliknet med oktober, noe som er diskutert tidligere i rapporten.

Virksomhetene ble spurt hva slags betingelser de stilte. I oktober ble følgende betingelser nevnt: ramme for mengde mat per person per dag, klær og møbler gis etter bestemte kriterier; kun én matpose én gang i måneden per bruker, støtte til husleie eller strøm kun én gang per år. For desember var det noen flere virksomheter som stilte betingelser. I denne måneden ble følgende betingelser stilt: kun en viss mengde mat per person og personen må være innenfor målgruppen tiltaket retter seg mot, hjelp begrenset til én gang i måneden, man må dokumentere at man ikke er i jobb, brukerne må vise hva de får utbetalt i måneden ved å spesifisere med kvitteringer på utgifter og inntekter, søknad om økonomisk støtte i forbindelse med julen – og i søknaden må

inntekter og faste utgifter dokumenteres,⁹ brukerne skal ha bopel innen virksomhetenes grenser, men det er flytende overganger, fordi noen midlertidig er uten fast bopel, og de får som regel derfor støtte.

Samlet sett kan det virke som virksomhetene i større grad enn tidligere år setter betingelser for hjelp, særlig i de tilfellene der de er presset på grunn av et høyt antall brukere, og i større grad i desember enn i oktober. Det stilles strengere betingelser for å motta økonomisk hjelp enn annen hjelp. For økonomisk hjelp må man for flere virksomheter dokumentere inntekter og utgifter, og man begrenser antall ganger virksomhetene gir denne formen for hjelp. Det kan virke som om frivillige organisasjoner blir mer lik det offentlige hjelpeapparatet når det blir mer press på tjenesten fra flere brukere, og når det er snakk om økonomisk bistand. Vårt inntrykk er også at virksomheter som opplever en økning i brukere og en utvidelse av brukergruppen, stiller betingelser for hjelp for i større grad å styre sin hjelp til den gruppen de definerer som målgruppe for sine hjelpetiltak.

4.4 Er de frivillige organisasjonene alltid tilgjengelige?

Det er stor variasjon i antall dager de forskjellige virksomhetene er tilgjengelige med sine hjelpetiltak for brukere. Én virksomhet har ikke fast åpningstid (tabell 4.8), men er kun tilgjengelig etter behov, da den dekker flere byer og baserer seg på en fleksibel ordning. I både oktober og desember er det en virksomhet som har åpent syv dager i uken. I gjennomsnitt har virksomhetene åpent 3,4 dager i oktober og 3,6 dager i desember. Dette er noe høyere enn i 2005, da virksomhetene i gjennomsnitt holdt åpent tre dager i uken. Resultatet sammenfaller med at flere virksomheter har oppgitt i spørreskjema som forklaring på økning hjelpetilfeller fra 2005 til 2006 at de har økt sitt tilbud ved å ha flere dager åpent.

12 av 23 virksomheter oppgir at de har helt eller delvis stengt i løpet av året (tabell 4.9). Dette gjelder i perioden når det er sommerferie og i større høytider. Mange av disse virksomhetene oppgir imidlertid at det finnes alternative navngitte tilbud til brukerne i perioden hvor de holder stengt.

I Oslo holder én av de fire virksomhetene stengt i juli og i romjulen. Man oppfordrer da brukerne til å henvende seg til en annen frivillig virksomhet med liknende tilbud. I Bergen holder én av fire virksomheter stengt jul, påske og sommerferie. Den henviser til en frivillig organisasjon med likt tilbud. I Trondheim er én av de tre virksomhetene

⁹Noen virksomheter har laget et eget skjema for dette, der brukerne fyller inn for inntekter og utgifter, antall barn man forsørger, om man får besøk av barna i julen etc. En annen virksomhet har ikke en søknad, men at alle som mottar økonomisk hjelp samtaler med en ansatt på virksomheten.

Tabell 4.8 Antall organisasjoner som oppgir antall dager virksomheten har åpent per uke i oktober og desember 2006. Antall

Antall dager åpent i uken	Antall organisasjoner oktober 2006	Antall organisasjoner desember 2006
0	0	1
1	2	2
2	8	6
3	3	3
4	1	3
5	3	4
6	3	4
7	1	1
N	21	24

Tabell 4.9 Antall organisasjoner som oppgir at de har helt eller delvis stengt deler av året i 2006. Antall

	2006
Virksomheter som oppgir at de har helt eller delvis stengt i løpet av året	12
N	23

stengt i juli, og man henviser til en annen virksomhet eller kommunens hjelpetilbud. I Stavanger er én av de tre virksomhetene stengt i sommerferien. Den henviser ikke videre til et annet tilbud. I Kristiansand har to av de tre virksomhetene stengt om sommeren. Én henviser videre til et frivillig tiltak. I Tønsberg har begge virksomhetene stengt sommer, romjulen og påske, og man henviser til andre frivillige organisasjoner. I Drammen er to virksomheter stengt om sommeren og én i påsken, og der er det ingen henvisning til annen virksomhet, men til sosialkontoret i byen. I Tromsø er den virksomheten som har rapportert, stengt om sommeren. Man viser til tilbud hos en annen frivillig organisasjon. I Vardø er det én heltidsansatt, men denne personen dekker flere byer, slik at det i perioder ikke er noen til stede ved virksomheten, men man har ambulerende dekning ved behov.

I mange av tilfellene der virksomhetene henviser til andre steder dersom de selv har stengt, virker det ikke som det er noen avtalt arbeidsdeling virksomhetene imellom. Presset på de andre virksomhetene som holder åpent, og som det henvises til, vil utvilsomt øke i slike perioder, noe som igjen kan gå utover det tilbudet som gis. Det er dessuten ikke sikkert at alle virksomhetene det henvises til faktisk holder åpent i de aktuelle periodene og kan gi et tilbud som tilsvarer brukernes behov. Likevel er det

mye som tyder på at det i de fleste tilfeller finnes fungerende løsninger i ferier og på helligdager hvor enkelte av virksomhetene holder stengt.

Sammenliknet med 2005 virker det å være få forskjeller når det kommer til virksomhetenes tilgjengelighet. Det kan se ut som flere virksomheter har hatt stengt i romjulen i 2006 enn i 2005. Vi vet ikke årsakene til dette, men det kan henge sammen med hvilke ukedager juledagene faller på. Flere virksomheter oppga at de hadde hatt stengt en uke i romjulen i 2006 som forklaring på nedgangen i antall hjelpetilfeller fra 2005 til 2006, og dette tyder på at de ikke holdt stengt i 2005.

4.5 Oppsummering

Formålet med dette kapittelet har vært å se på hvor omfattende hjelpetilbudet til frivillige organisasjoner er, hvor mange frivillige som er tilknyttet virksomhetene og i hvor stor grad virksomhetene mottar støtte fra det offentlige, næringslivet eller privatpersoner.

Virksomhetene som inngår i denne undersøkelsen varierer en god del i størrelse og omfang. Antall lønnede personer i frivillige organisasjoner varierer fra 0 til 25 personer. I gjennomsnitt er det fem lønnede ansatte i virksomhetene, som i snitt har cirka tre hele stillinger. Dette er nokså likt med 2005-resultatene.

Tallene fra 2006-undersøkelsen viser at det er et betydelig antall frivillige tilknyttet virksomhetene, men at antall timer som frivillige arbeider varierer fra 0 til 90 timer i gjennomsnitt per frivillig per måned. De frivilliges arbeid tilsvarte henholdsvis 29 hele stillinger i oktober og 77 i desember.

De fleste virksomhetene dekker det meste eller alle utgiftene knyttet til hjelpen de gir av sine egne, ikke-offentlige inntekter. Noen få virksomheter får likevel en betydelig andel av sine utgifter dekket av det offentlige. Mange av virksomhetene får økonomisk støtte fra handelsstand og/eller private personer.

Litt under halvparten av virksomhetene opplever at utgiftene til hjelpetiltak har endret seg sammenliknet med 2005.

Til tross for at de frivillige har færre formelle regelverk å forholde seg til når de skal avgjøre hvem som skal få hjelp, ser det ut til å være en økning i virksomheter som stiller betingelser for å gi hjelp, og det ligger en del skjønsmessige begrensninger på den hjelpen som gis. Det er flere virksomheter som stiller betingelser i desember enn i oktober. I desember i 2006 stiller en tredjedel av virksomhetene betingelser for å yte hjelp.

Virksomhetene holder i gjennomsnitt åpent 3,5 dager i uken i 2006. Dette er noe høyere enn i 2005.

Halvparten av virksomhetene holder stengt i sommerferien og i store høytider. Når virksomhetene holder stengt, finnes det i de fleste tilfeller alternative steder hvor de

trengende kan gå for å få hjelp. Det er lite som tyder på at personer som trenger hjelp blir gående helt uten tilbud i ferier og på helligdager.

Kapittel 5 Oppsummering og diskusjon etter tre års kartlegging

Formålet med dette kapittelet er å oppsummere den kunnskapen vi har opparbeidet etter tre år med kartlegging av aktiviteten og arbeidet til frivillige organisasjoner. Er situasjonen konstant eller endres den, og hvordan kan eventuelt endringer forklares? Gjennom de tre kartleggingene har vi nå et betydelig datamateriale som har gitt oss systematisk og unik kunnskap om de frivillige organisasjonenes innsats overfor de fattige.

5.1 Hva forteller de tre undersøkelsene oss?

Gjennom tre år har vi undersøkt hva slags hjelp fattige får fra frivillige organisasjoner, hvem som mottar hjelp og i hvilket omfang organisasjonene gir hjelp. Da prosjektet startet, var det et klart inntrykk at det skjedde mye viktig arbeid overfor fattige i frivillige organisasjoners regi, men det manglet systematisk dokumentasjon av deres arbeid på feltet.

I 2004 ble oversikten skaffet til veie gjennom to kilder:

- 1) Kvalitative intervjuer med ledere i de virksomhetene innenfor organisasjonene som jobbet direkte med fattige.
- 2) En kvantitativ kartlegging av hjelp til livsopphold i oktober og i desember 2004.

Den kvantitative kartleggingen av hjelp ble gjentatt i 2005 og i 2006, og antall virksomheter og byer ble utvidet. Til sammen har kartleggingen dekket arbeidet til 30 virksomheter i ni norske byer som til sammen dekker nesten en tredjedel av landets innbyggere. Siden det stort sett er i de store byene organisasjonene yter denne typen hjelp, mener vi at våre informanter dekker en stor andel av den totale hjelpen som fattige får fra frivillige organisasjoner. Selv om antall virksomheter er lite, har vi med andre ord god dekning av det frivillige arbeidet som gjøres i Norge. Her følger et sammendrag av funnene i de tre rapportene.

Hva slags organisasjoner har inngått i undersøkelsen?

Noe grovt kan organisasjonene deles inn i to hovedtyper:

- 1) Veldedige organisasjoner, drevet hovedsakelig av organisasjoner med et religiøst utgangspunkt,
- 2) likemannsorganisasjoner, det vil si etablerte nettverk av personer i samme situasjon, med målsetting om å bedre brukernes situasjon.

Hovedinntrykket fra intervjuene var at organisasjonene hadde et omfattende sosialt og kulturelt tilbud, og at de tilbød rådgivning og veiledning til personer med økonomiske eller andre problemer. Ikke alle aktiviteter var direkte rettet mot fattige, men ifølge virksomhetsledere og sentrale personer i organisasjonene var dårlig økonomi et kjennetegn ved mange av brukerne. De religiøse organisasjonene tilbød lavterskeltilbud til blant annet aktive rusmisbrukere, mens likemannsorganisasjonene så ut til å treffe mennesker som var på vei opp og ut av en kritisk situasjon – eller brukere/medlemmer som var i ferd med å utvikle alvorlige sosiale og levekårsmessige problemer. Det var store forskjeller mellom organisasjonene når det gjaldt tilgangen på ressurser. Generelt fant rapporten at de religiøse/veldedige organisasjonene hadde en langt mer bekvem og forutsigbar økonomisk situasjon enn likemannsorganisasjonene.

Hva er omfanget av hjelpen?

Den hjelpen frivillige organisasjoner yter til fattige får stor oppmerksomhet i offentligheten. Særlig i forbindelse med julehøytiden fylles aviser og etermedier med reportasjer om organisasjonenes innsats. Sett på bakgrunn av den store oppmerksomheten, kan man få inntrykk av at antallet personer som har behov for nødhjelp fra organisasjonene er vesentlig, og i de senere årene har man også fått inntrykk av at antallet har økt (Veiby 2006b, Flekke og Rykke 2006). Ett av formålene med de tre undersøkelsene av organisasjonenes arbeid var nettopp å få større kunnskap om omfanget av hjelpen som gis. Ved å gjenta undersøkelsene i tre år, var hensikten også å kartlegge eventuelle endringer. I kartleggingen har vi skilt mellom «hjelpetilfeller» og «personer som mottar hjelp». Har for eksempel én og samme person vært innom en gitt virksomhet og mottatt hjelp ti ganger i løpet av en måned, utgjør dette ti hjelpetilfeller.

Den første undersøkelsen som ble gjennomført bekreftet at et betydelig antall personer søkte hjelp hos de organisasjonene som inngikk i kartleggingen. I oktober 2004 ble det anslått at drøyt 4500 personer mottok hjelp, i desember samme år var tallet nesten 8000. Disse tallene er basert på rapporteringer fra 15 virksomheter i fire byer. I 2005 ble antallet byer og virksomheter utvidet for å fange opp en enda større del av det frivillige arbeidet. Basert på rapporteringene disse to årene er antallet brukere drøyt 5000 i oktober 2005 og drøyt 8000 i oktober 2006, mens desembertallene er omtrent

7000 i 2005 og drøyt 10 000 i 2006. For å kunne vurdere om det har vært en økning i brukergruppen, må sammenlikningen avgrenses til de virksomhetene som har deltatt i kartleggingen alle tre årene. Totalt elleve virksomheter oppfyller dette kriteriet, og ser vi kun på disse virksomhetene, er antall personer som mottar hjelp for oktober litt over 4000 i 2004, litt over 5000 i 2005 og snaut 6000 i 2006. Desember tallene er drøyt 7000 i 2004, i underkant av 7000 i 2005 og drøyt 7000 igjen i 2006. Det generelle inntrykket er altså at det har funnet sted en ikke ubetydelig økning i antall personer som mottar hjelp i oktober, mens desember tallene ikke viser en like entydig tendens. Som vi kommer tilbake nedenfor, er det en del usikkerhet knyttet til tallene, men uansett viser de at mange tusen personer er i kontakt med organisasjonene. Når det gjelder kartleggingene de siste to årene, omfatter de så mange byer og et så betydelig antall virksomheter, at det er grunn til å tro at de gir et godt bilde av den frivillige hjelpen til fattige.

I alle de tre undersøkelsene fant vi at det var en betydelig økning i antall personer som mottok hjelp i desember fra oktober. Flere av disse personene mottok flere typer hjelp, og de fikk hjelp gjentatte ganger i måneden. Det generelle bildet som kom frem i 2005 når man så på forskjellen mellom byene, var at det var få forskjeller mellom de fire største byene og de noe mindre byene. Det var også få endringer fra 2004 til 2006 i hjelpens omfang og innhold. Noen endringer har blitt belyst i de ulike rapportene, men selv om det kommer frem at det var variasjoner også innad i de samme byene, var det til tider vanskelig å trekke klare konklusjoner, fordi det ikke var en entydig trend som gjorde seg gjeldende.

Hva er det brukerne får hjelp til?

Organisasjonene deler først og fremst ut hjelp i form av mat, og det er svært få som får direkte økonomisk støtte. Nest etter mat følger klær og sko. Dette bildet er uendret for alle tre årene. Det er ingen nevneverdige forskjeller mellom typen hjelp som gis i de ulike byene i de ulike månedene. De ulike brukergruppene får også den samme typen hjelp.

De frivilliges rolle i fattigdomsbekjempelsen

I 2004 ble organisasjonenes sosiale tilbud og ulike former for rådgivning undersøkt gjennom kvalitative intervjuer med ledere i de virksomhetene innenfor organisasjonene som jobber direkte med fattige, og andre sentrale personer i organisasjonene. I tillegg ble det gjennomført intervjuer med personer som benyttet seg av organisasjonenes tilbud. Når organisasjonene ble bedt om å beskrive sin rolle i fattigdomsbekjempelsen, ga ingen inntrykk av å ha en direkte funksjon i den forstand at det arbeidet de gjorde bidrar til å utjevne forskjeller mellom fattige og andre. Hovedbudskapet i deres vurde-

ringer var at de først og fremst tilbyr hjelp som lindrer fattigdom, og at de i liten grad deltar som politiske aktører for å bekjempe fattigdom. Virksomhetslederne mente likevel at de har tilegnet seg en kunnskap som ikke offentlige myndigheter har, men som myndighetene kan ha nytte av i sitt arbeid for å bekjempe fattigdom. I intervjuene kom det frem at de frivillige organisasjonene har en viktig rolle når det gjelder å tilby brukerne kulturelle og sosiale opplevelser.

Brukerne opplevelser av hjelpen

Brukerne opplevelser av hjelpen ble kartlagt i 2004. Brukerne fortalte at de benyttet seg av sosiale og kulturelle tilbud, oppsøkte møtesteder og mottok ulike typer rådgivning fra organisasjonene. For noen var organisasjonene deres eneste sosiale møtested. Noen av brukerne hadde likevel ikke klart å bli i stand til å bygge et eget sosialt nettverk, og de hadde ingen kontakt med andre brukere utenfor organisasjonenes arrangementer. På tross av dette opplevde informantene at de hadde fått hjelp til å mestre sin livssituasjon bedre. Blant annet hadde måten de hadde mottatt rådgivning på gjort dem i stand til å få innfridd sine rettigheter i møtet med offentlige etater som sosialkontor og trygdekontor.

Hvem er brukerne og hvordan har dette endret seg 2004—2006?

Den typiske brukeren av organisasjonenes hjelpetilbud er en enslig, etnisk norsk mannlig sosialhjelpsmottaker med rusproblemer, gjerne i kombinasjon med psykiske lidelser. På tross av at en rekke undersøkelser har vist at personer med ikke-vestlig bakgrunn er overrepresentert blant fattige i Norge, viste kartleggingen fra 2004 at få personer med ikke-vestlig bakgrunn benyttet seg av tilbudet til frivillige organisasjoner. Den mest tydelige endringen fra 2004 til 2006 var økningen av brukere med etnisk minoritetsbakgrunn. I 2006 hadde om lag en fjerdedel av brukerne etnisk minoritetsbakgrunn. Økningen er så stor på så kort tid, at vi må anta at en underliggende årsak er endring i registreringsrutiner, men det må nok også være en reell økning. Flere av virksomhetene i 2006 rapporterte at det var betydelig flere brukere med innvandrerbakgrunn, eller brukere som var asylsøkere eller utenlandske tiggere. Problemet med de to sistnevnte gruppene ble så stort i Oslo, at to virksomheter har stengt for disse brukergruppene. Det har vært en vanskelig prosess for virksomhetene dette gjelder, med mye medoppmerksomhet.

Et annet funn i undersøkelsen er en økning i antall familier med barn fra 2004 til 2006. Det er svært bekymringsfullt. I 2004 var cirka en tiendedel av brukerne barnefamilier, i 2005 cirka en femtedel, og virksomhetene opplevde en ytterligere økning i 2006. Vi kan ikke tallfeste økningen i 2006, og vi vet at fremdeles er brukere med barn i mindretall, men det at denne gruppen øker, er en utvikling som må tas på alvor.

Drift og finansiering av de frivillige organisasjonene

Virksomhetene som har inngått i undersøkelsen varierer en god del i størrelse og omfang. Mens noen virksomheter kun drives av frivillige medarbeidere, finnes det andre som kun har lønnede ansatte. Tallene fra alle tre årene viste at innsatsen fra de frivillige økte i omfang, målt i antall frivillige ulønnede medarbeidere fra oktober til desember måned. Den frivillige innsatsen ligger tett opptil det antall årsverk som de lønnede medarbeiderne la ned i både oktober og desember. Den frivillige innsatsen var om lag like stor som den lønnede innsatsen. Virksomhetene holder i gjennomsnitt åpent 3,5 dager i uken i 2006. Dette er noe høyere enn i 2005.

I 2006 oppga om lag halvparten av virksomhetene at de holdt stengt i sommerferien og i store høytider. Når virksomhetene holder stengt, finnes det i de fleste tilfeller alternative steder hvor de trengende kan gå for å få hjelp. Det er lite som tyder på at personer som trenger hjelp blir gående helt uten tilbud i ferier og på helligdager.

De fleste virksomhetene dekker det meste eller alle utgiftene knyttet til hjelpen de gir av sine egne ikke-offentlige midler. De fleste av virksomhetene mottar også støtte fra handelsstand og privatpersoner.

Betingelsesløse hjelpere?

Fami-undersøkelsene har vist at de frivillige organisasjonene skiller seg fra det offentlige hjelpeapparatet ved å være mer fleksible og ved ikke å ha strenge kriterier for å yte hjelp. Til tross for at de frivillige har færre formelle regelverk å forholde seg til når de skal avgjøre hvem som skal få hjelp og i hvilken grad hjelp skal gis, er det likevel ikke tilfeldig hvem som får hva og hvor mye. Det ligger en del skjønsmessige begrensninger på den hjelpen som gis. Undersøkelsene viser at frivillige organisasjoner i økende grad setter kriterier, og at de i noen tilfeller stiller krav til dokumentasjon for å yte hjelp (dette gjelder i hovedsak økonomisk hjelp). Kriterier og krav blir i størst grad benyttet i perioder da organisasjonene har stor pågang. Om lag en av tre virksomheter stilte betingelser for å gi hjelp i desember 2006. Det var praktisk og økonomisk vanskelig for virksomhetene å opprettholde et tilbud for alle. Betingelsene fungerer i noen tilfeller som rasjonering og begrenser hjelpen som gis per person. Virksomhetenes betingelser for å gi hjelp kan ha vært en årsak til at noen av dem opplevde en nedgang i antall hjelpetilfeller i 2006. Antallet personer som mottok hjelp gikk ikke ned, men krav av typen «én tildeling per bruker» tilsier at antall hjelpetilfeller blir lavere. Det overordnede bildet er likevel at det er knyttet relativt få betingelser til den hjelpen som gis.

Frivillig arbeid versus kommunalt tjenestetilbud og hjelpetiltak for fattige

Basert på informasjonen om bakgrunnen til dem som mottok hjelp, ble det dannet et entydig bilde av at organisasjonenes innsats for fattige var et supplement til den offentlige innsatsen. De frivillige organisasjonene tilbyr først og fremst hjelp som lindrer fattigdom, og har i liten grad en rolle for å hjelpe folk ut av fattigdom. De kan gi et varmt måltid til en person i dag, men personen vil likevel være sulten i morgen.

Undersøkelsene har sett på likheter og forskjeller i det frivillige og offentlige sosiale arbeidet. De frivillige organisasjonene skiller seg fra det offentlige hjelpeapparatet ved ikke å ha strenge kriterier for å yte hjelp. Denne forskjellen kan forklares med at den offentlige sosialtjenesten er bundet av lover og regler. Det knyttes likevel enkelte betingelser til hjelpen som gis av de frivillige organisasjonene. Når det gjelder andre former for hjelp enn økonomisk, for eksempel rådgivning, er ikke forskjellene mellom offentlig og frivillig sektor like markerte. Kontakten mellom bruker og organisasjon er annerledes i frivillig sektor enn innenfor det offentlige. Ytelser fra det offentlige er i noen grad en rettighet, mens ytelser fra frivillige organisasjoner på en annen måte kan være forbundet med forventninger om takknemlighet, noe som kan oppleves som ydmykende og føre til en skjev maktbalanse mellom hjelpere og mottakere. Sosialtjenesten yter en langt mer omfattende økonomisk støtte enn de frivillige organisasjonene, og motsatt er det sosiale tilbudet mer omfattende innenfor frivillig enn offentlig sektor.

Sosialtjenesten og frivillig sektor yter hjelp til de samme gruppene, og vi finner det riktig å si at den frivillige innsatsen er et supplement til den offentlige. Brukerne som ble intervjuet i 2004 uttrykte større misnøye med det offentlige enn med det frivillige tilbudet. Dette kan blant annet være fordi brukerne antakelig har færre eller andre forventninger til de frivillige organisasjonene enn de har til den offentlige sosialtjenesten. Dette henger sannsynligvis sammen med at brukerne får omfattende økonomiske hjelp fra det offentlige men som er rettighetsbasert, mens den frivillige hjelpen er et supplement.

Til slutt, sosialtjenesten er religionsnøytral, mens mange av de frivillige organisasjonene arbeider ut fra en kristen formålsparagraf. Dette kan ha betydning for hvem som oppsøker organisasjonene.

Vi har allerede vist til medieoppslagene som kom i forbindelse med den markante økningen av asylsøkere og utenlandske tiggere til frivillige organisasjoners hjelpetiltak i Oslo i 2006 og 2007. Stadig flere asylsøkere og innvandrere i matkøen skapte debatt om hvem som skulle få gratis mat. De frivillige organisasjonene har i en årrekke gjort en innsats for å hjelpe rusmisbrukere, hjemløse og fattige der hvor det offentlige ikke har strukket til. Det vakte derfor oppsikt når disse virksomhetene sa at pågangen var blitt så stor, at matutdelingen hadde nådd sin praktiske og økonomiske smertegrense (Olaussen 2007). Noen politikere mente at virksomhetene skulle slutte å gi asylsøkerne mat, ettersom disse er statens ansvar (Johnsen 2007). Byrådslederen foreslo at de burde

gå på sosialkontoret (Olaussen 2007). Det endte som sagt med at virksomhetene sluttet å gi mat til utenlandske tiggere (i Oslo 2007). Situasjonen viser at det var uklart hvem som har ansvaret for å følge opp noen av disse brukerne, stat eller kommune. Brukerne henvendte seg til de frivillige organisasjonene, som ble satt i en vanskelig situasjon siden nye brukergrupper kunne komme til å presse ut tradisjonelle brukere av hjelpetilbudene. Når pågangen ble for stor, så virksomhetene seg nødt til å begrense hjelpen ved å definere brukergruppen sin klarere.

Etter tre år med undersøkelser kan vi trekke noen konklusjoner når det gjelder det frivillige versus det offentlige hjelpetilbudet. De frivillige organisasjonene har god kjennskap og nærhet til enkelte grupper. Mange av brukerne har stor tillit til organisasjonene. Virksomhetenes art tilsier at det er mer fleksibilitet og romslighet i de frivillige organisasjonene enn i det offentlige hjelpeapparatet. De frivillige organisasjonene er flinke med hensyn til å ivareta det hele mennesket, og de utvikler sin kompetanse i vid forstand. Det samme gjelder det offentlige hjelpeapparatet, men de frivillige har likevel en fordel av å ha lang erfaring i å jobbe med ulike grupper og av langvarig kontakt med enkeltpersoner. Organisasjonene har gjennom sin nære kontakt med brukerne og sin frikobling fra offentlig regelverk, større mulighet enn sosialtjenesten til å være en pressgruppe på vegne av sine brukere. På den andre siden har de offentlige tjenestene et bredere spekter av virkemidler til rådighet. Sosialtjenesten er en del av et større offentlig velferdstilbud og kan henvise sine brukere videre i systemet, hvor det kan finnes andre virkemidler enn de organisasjonene har. I de frivillige organisasjonene er det først og fremst nødhjelp og sosial kontakt som tilbys. Den offentlige sosialtjenesten har større ressurser både med hensyn til økonomi og ansatte, og kan bidra til at brukerne blir forsørget på en mer fullstendig måte. De frivillige organisasjonene er avhengig av et velfungerende offentlig hjelpeapparat, de har ikke kapasitet eller egenskap til å erstatte det offentlige tilbudet.

Metodiske utfordringer

Kartleggingene av de frivillige organisasjonenes tilbud har stått overfor betydelige metodiske utfordringer. Én utfordring har vært at en del av virksomhetene er svært uvante med å registrere denne typen opplysninger, og på det detaljnivået, vi etterspør. Vi har tatt telefonisk kontakt med en del av de virksomhetene der endringene har vært særlig store. Samtalene har gitt oss et klart inntrykk av at mange av de registreringsansvarlige har basert sine innregistreringer på magesfølelsen i mangel av eksakte tall. For mange av virksomhetene har det vært svært vanskelig å gi en detaljregistrering av så mange aspekter knyttet til hjelpevirksomheten og dens brukere. For de virksomhetene som har deltatt i undersøkelsen flere ganger, kan rutinene for å registrere ha endret seg, og sannsynligvis bedret seg, fra det ene året til det andre. Dette innebærer at en del av de registrerte endringene vi finner fra 2004 til 2006, kan tilskrives endrede rutiner for å

registrere heller enn reelle endringer. Vi fant dessuten flere eksempler på at skjemaene var blitt fylt ut av ulike personer ved virksomhetene på de ulike tidspunktene. Dette har medført at de registreringsansvarlige kan ha tenkt noe ulikt når de har rapportert inn opplysninger til Fami. Slike avvik vil nødvendigvis medføre at tallene som fremkommer i statistikken må tolkes med varsomhet. Samtidig er inntrykket at alle virksomheter har tatt kartleggingen seriøst, de har gjort sitt ytterste for å gi oss riktige tall, og de har et reflektert syn på sine brukere og den hjelpen de gir.

I 2006 gjorde vi noen endringer med spørreskjemaet for at det skulle bli lettere for virksomhetene å fylle ut. Dette har sannsynligvis forbedret dataenes validitet noe. Likevel ser vi at endringer i én virksomhet får store utslag for undersøkelsen som helhet, og vi har vanskeligheter med å forklare hva som fremstår som betydelige endringer. Vårt inntrykk er likevel at undersøkelsen har fått frem viktige funn fra de frivillige organisasjonene, og at vi ved utstrakt kontakt med informantene har klart å forklare de endringene som har kommet frem i kartleggingen.

Politiske føringer og rollen til frivillige organisasjoner

De frivillige organisasjonene ble for alvor tatt med i kampen mot fattigdom med Bondevik II-regjeringens tiltaksplan mot fattigdom (St.meld. nr. 6 (2002–2003)). Det ble formulert at regjeringen ønsket en sterk frivillig innsats i fattigdomsbekjempelsen:

«De frivillige organisasjonene har opp gjennom historien ofte tatt et stort ansvar for dem som lever i fattigdom. Nå har det offentlige tatt over hovedansvaret, men de frivillige organisasjonene har fremdeles en avgjørende rolle både i det forebyggende arbeidet, men også når det gjelder å fange opp mange av dem som faller utenfor det offentlige tjenesteapparatet. Regjeringen vil legge til rette for at de frivillige organisasjonene fortsatt skal kunne spille en stor rolle i de forebyggende arbeidet i lokalsamfunnene, men vil også i samarbeid med organisasjonene vurdere om de kan få en større rolle i aktivisering og arbeidstrening for dem som har problemer med å komme inn på arbeidsmarkedet» (St.meld. nr. 6 (2002–2003):26).

At Bondevik II-regjeringen ønsket å styrke rollen til de frivillige organisasjonene, var ikke overraskende, ettersom frivillig arbeid hos religiøse organisasjoner står sterkt i den kristenkonserverve ideologien. Men det var en ny utvikling i Norge, der sosialdemokratisk ideologi har preget politikken med at det offentlige i all hovedsak skal stå for denne innsatsen. Det kommunale hjelpeapparatet har vært den viktigste aktøren i fattigdomsbekjempelsen. Med regjeringsskiftet i 2005 har vi igjen en regjering som legger vekt på det offentliges rolle. Fattigdomsbekjempelse er et viktig område for regjeringen, men i Stoltenberg II-regjeringens handlingsplan mot fattigdom får ikke de frivillige organisasjonene like stor plass som i tiltaksplanen til Bondevik. Stoltenberg II-regjeringen har ambisiøse mål om å avskaffe fattigdom gjennom universelle velferds-

ordninger, sterke fellesskapsløsninger og ved å gi alle mulighet til å delta i arbeidslivet (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2006:4). De frivillige organisasjonene er kun nevnt i ett avsnitt, der de trekkes frem som viktige aktører i arbeidet mot fattigdom, og som regjeringen ønsker å styrke dialog og samarbeid med (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2006:7).

De politiske skillelinjene i synet på rollen til de frivillige organisasjonene kommer med andre ord klart frem om en sammenlikner de to handlingsplanene, og det vil bli interessant å se hvordan dette vil få konsekvenser for de frivillige organisasjonene. Vi tror de fortsatt vil være viktige aktører i arbeidet med fattigdomsbekjempelse, men det er lite som tyder på at de vil få en utvidet rolle, slik Bondevik II-regjeringens handlingsplan hadde som mål.

5.2 Veien videre – kunnskapsbehov

Vi vet etter hvert ganske mye om hva virksomhetene kan tilby til fattige og i hvilket omfang hjelpen tilbys. Gjennom kvalitative intervjuer med lederne av de frivillige virksomhetene i 2004 har vi etablert god kjennskap til de ansattes innsats og egen opplevelse av den jobben de utfører. Tre runder med kartlegging har gitt et rikt bilde av utviklingstrekk hos de frivillige organisasjonene og brukergrupper som er særlig utsatt. Dersom vi skal peke på kunnskapshull, vil vi trekke frem følgende:

For det første vil det være interessant å se nærmere på fattige innvandrerfamilier som brukere av frivillige organisasjoner. Årets undersøkelse viser en voldsom økning i denne gruppen. Hvordan opplever brukere med etnisk minoritetsbakgrunn hjelpen fra frivillige organisasjoner? Bli disse brukerne møtt på samme måte som etniske nordmenn? Hvordan opplever muslimer som trenger hjelp det å oppsøke en kristen frivillig organisasjon, som har som sitt hovedanliggende å drive misjonerende kristen virksomhet? Dette er spørsmål det kunne være interessant å gå mer i dybden på.

En annen brukergruppe som har fått oppmerksomhet i undersøkelsen, er barnefamilier. Likevel har vi lite forskningsbasert kunnskap om frivillige organisasjoners arbeid for å bekjempe fattigdom blant barn. I og med at dette er en viktig satsing fra myndighetenes side, ville det være interessant å se mer konkret på rollen til de frivillige organisasjonene, og på hvordan samarbeidet er mellom dem og det offentlige hjelpeapparatet.

Et tredje område som fortjener mer oppmerksomhet er de andre formene for hjelp organisasjonenes yter overfor fattige. Fami er i gang med flere prosjekter som omhandler frivillige organisasjoners rolle i samfunnet. I tillegg til denne undersøkelsen om frivillige organisasjoner nødhjelp til fattige, gjennomfører Fami en evaluering av tilskudd til aktivisering og arbeidstrening i regi av frivillige organisasjoner. En rekke frivillige

organisasjoner har fått tilskudd til å drive aktivisering og arbeidstrening for personer med liten eller ingen tilknytning til arbeidsmarkedet. Disse tiltakene blir evaluert, blant annet med hensyn til måloppnåelse, brukererfaringer, samarbeid og oppfølging av brukerne. Det vil bli svært interessant å se utfallet av dette arbeidet, spesielt siden det å gi alle mulighet til å delta i arbeidslivet er regjeringens hovedstrategi i bekjempelsen av fattigdom.

Fami er for det fjerde i gang med en undersøkelse av dekning av frivillige organisasjoners arbeid i media. Medieoppmerksomheten rundt de frivillige organisasjonenes arbeid i forhold til fattige/ekskluderte er til tider svært stor. I denne undersøkelsen har vi vist til debatten i media ved flere anledninger. Media har vært med på å påvirke slik at flere har gitt penger til organisasjonene, flere personer som trenger hjelp har blitt klar over hvor de skal henvende seg, og ved å belyse problematikk som de frivillige organisasjonene står overfor i sitt arbeid har media skapt politisk debatt om hvem som har det reelle ansvaret for å gi de ulike brukergruppene de hjelpetilbudene de trenger. Det er derfor viktig å ta i betraktning mediens betydning for oppfatningen av fattigdomsproblemet.

For det femte vet vi forholdsvis lite om relasjonene mellom frivillige organisasjoners arbeid og den offentlige hjelpen i fattigdomsbekjempelsen. Både sosialtjenesteloven og diverse offentlige dokumenter har som uttalt målsetting at et tett samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor er nødvendig i en effektiv kamp mot fattigdom. I lys av denne politiske målsettingen er det interessant å undersøke hvilke synspunkter aktørene selv har på samarbeidet. Skal man lykkes med å styrke samarbeidet, fordrer dette både god kommunikasjon mellom offentlige/frivillige organisasjoner og en god (og omforent) forståelse av hva de respektive organisasjoner kan bidra med. Samarbeidet har ikke blitt vurdert i prosjektet så langt, men det vil være interessant å skaffe til veie kunnskap om det faktiske samarbeidet mellom frivillige organisasjoner og offentlige etater. Prosjektet har så langt vært konsentrert om de frivillige organisasjonenes arbeid og vurderinger, og vi har derfor ingen kunnskap om hvordan ansatte i det offentlige tjenesteapparatet ser på de frivillige organisasjonenes arbeid. En av informantene i 2004-studien ga uttrykk for at sosialkontorene syntes de frivillige organisasjonene var for snille og «slepphendte», men vi vet verken om dette er et generelt syn innenfor sosialtjenesten, eller hvilke negative konsekvenser «slepphendthet» eventuelt kan ha. Noen informanter ga også uttrykk for at sosialkontorene mente at de frivillige organisasjonene bidro til å sementere fattigdommen. For å supplere informasjonen om forholdet mellom det frivillige og det offentlige, er det behov for å se nærmere på hvordan ansatte i offentlige etater vurderer det frivillige tilbudet.

I tillegg til å undersøke selve samarbeidet mellom offentlig etater og frivillige organisasjoner kan det, for det sjette, være aktuelt å se nærmere på offentlig ansattes *holdninger*, både holdningene til de brukerne man har til oppgave å hjelpe, og holdningene til de frivillige organisasjonenes rolle. Gjennom intervjuene med de frivillige

organisasjonene og brukerne i 2004-undersøkelsen kom det frem flere synspunkter på de offentlige etatenes arbeid. Både enkelte brukere og enkelte representanter for organisasjonene fremholdt for eksempel at brukerne ikke ble møtt med samme grad av respekt i det offentlige som hos de frivillige (Gautun m.fl. 2005).

Litteratur

- Adresseavisen* (27.12.2006), «Julegryte-rekord fra 1997 ble slått»
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2006), *Handlingsplan mot fattigdom – Vedlegg til St.prp nr. 1 (2006–2007) – Statsbudsjettet 2007*. Oslo: Arbeids- og inkluderingsdepartementet
- EU *Community action programme to combat social exclusion 2002–2006* http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/geninfo_en.htm
- EU *PROGRESS (Programme for Employment at Social Solidarity (2007–2013))*
- Fløtten, Tone og Bjørn Richard Nuland (2007, i arbeid), *Mainstreaming Social Inclusion: National Report – Norway*. Oslo: Fafo-notat
- Flekke, Bent Ove og Ann Kristin Rykke (2006), *Fleire fattige i matkø*. NrK Hordaland 30.10.2006. <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/hordaland/1.1232686>
- Fædrelandsvennen* (27.12.2006), «Ny gryterekord»
- Gautun, Heidi, Jon Anders Drøpping og Tone Fløtten (2005), *Når noden er størst. En analyse av frivillige organisasjoners hjelp og tilbud til de fattige*. Fafo-rapport 476. Oslo: Fafo
- iOslo.no Nettavisen* (28.02.2007), «Nekter tiggere mat» <http://pub.tv2.no/nettavisen/ioslo/article915690.ece>
- Johnsen, Nilas (2007), «Sultne asylsøkere i kø for Blå Kors-mat.» *Dagsavisen*, 16.01. <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article2524098.ece>
- Langø, Hans-Inge (2006), «Jule-frivillige må snu.» *Nettavisen*, 21.12. <http://pub.tv2.no/nettavisen/ioslo/article842764.ece>
- Lorentzen, Håkon (1993), *Frivillighetens intergrasjon: Staten og de frivillige velferdsproduzentene*. Rapport 93:10. Oslo: Institutt for samfunnsforskning
- Lorentzen, Håkon (2005), «Farvel til amatørerne! Velferdsstaten og de frivillige organisasjonene.» *Social- och hälsovårdsnytt i Norden*, <http://www.shn.dk/artiklar/2194.html>

- Lund, Monica (2006), *De frivillige og de fattige. Frivillige organisasjoners hjelpetiltak overfor fattige*. Fafo-rapport 528. Oslo: Fafo
- Mo, Helene (2007), «Sulten? Dra på sosialkontoret!» *Dagsavisen*, 17.01. <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article2526906.ece>
- Nuland, Bjørn Richard, Ingrid Blichfeldt, Grete Høylo Larsen, Mette Kosstad og Aslaug Skar (2006), *Prosjektkompendium – Erfaringer fra prosjektets arbeid 2004–2006*. Oslo: Bydel Gamle Oslo/Samarbeidsprosjektet – færre utkastelser
- Olaussen, Lise Merete (2007), «Kaos i matkøen.» *Dagsavisen*, 21.01. <http://www.dagsavisen.no/meninger/article286997.ece>
- Stortingsmelding nr. 6 (2002–2003), *Tiltaksplan mot fattigdom*
- Statistisk sentralbyrå (2006), *Befolkningsstatistikk. Innvandrerbefolkningen, 1.1.2006 – Hver fjerde Osloborger har innvandrerbakgrunn*, <http://www.ssb.no/innvbef/>
- Veiby, Gry Elisabeth (2006a), «Her står sultne mødre og barn.» *Nettavisen*, 25.10. <http://www.nettavisen.no/innenriks/article780753.ece>
- Veiby, Gry Elisabeth (2006b), «Jula er for jævlige.» *Nettavisen*, 20.12. <http://pub.tv2.no/nettavisen/innenriks/article840469.ece>
- Ytrehus, S. (2004). *Fattige barn i Norge. Hvem er de og hvor bor de?* Fafo-rapport 445. Oslo: Fafo

Vedlegg

Spørreskjema - oktober 2006

Organisasjon:	
Enhet (sted) og by:	
Deres kontaktperson for undersøkelsen:	
Telefonnr. kontaktperson:	

Innledning

For de fleste av spørsmålene i dette skjemaet er vi interessert i opplysninger for hele oktober måned, for eksempel hvor mange ganger dere har gitt en bestemt type hjelp eller hvor mange personer som har vært i kontakt med dere for å få hjelp. Vi håper dere for disse spørsmålene kan registrere dag for dag og summere og fylle inn i skjemaet ved utgangen av oktober.

DEL 1: REGISTRERING AV AKTIVITETER

Spørsmål 1a Omtrent **hvor mange ganger** er det gitt hjelp i en eller annen form (mat, økonomisk støtte, ved, klær/sko, møbler, fritidsutstyr el. a) i løpet av oktober måned? Vi er her interessert i **totalt antall hjelpetilfeller** i løpet av måneden. (Det betyr at dersom en og samme person har fått hjelp 5 ganger teller det her som 5 hjelpetilfeller.)

hjelpetilfeller

Spørsmål 1b. Sammenlignet med oktober i fjor, vil dere si at antall hjelpetilfeller (antall ganger det er gitt hjelp) har økt, blitt redusert eller holdt seg stabilt?

- Noe **flere** hjelpetilfeller i år enn i fjor
- Mange **flere** hjelpetilfeller i år enn i fjor
- Noe **færre** hjelpetilfeller i år enn i fjor
- Mange **færre** hjelpetilfeller i år enn i fjor
- Omtrent like mange** hjelpetilfeller i år som i fjor

Dersom endring i antall hjelpetilfeller; Hva mener dere er den viktigste årsaken til dette?

Spørsmål 1c Hva har vært de vanligste formene for hjelp som er gitt i løpet av oktober? Vennligst ranger de tre vanligste formene for hjelp i tabellen ved å sette et kryss ved den mest utbredte, den nest mest utbredte og den tredje mest utbredte formen for hjelp som gis.

Hjelpeform	Mest utbredt	Nest mest utbredt	Tredje mest utbredt
Mat	☐	☐	☐
Økonomisk Støtte	☐	☐	☐
Ved	☐	☐	☐
Klær/Sko	☐	☐	☐
Møbler	☐	☐	☐
Fritidsutstyr	☐	☐	☐
Annet	☐	☐	☐

Spørsmål 1d Vi vil gjerne vite om det stort sett er de samme tingene folk trenger hjelp til i oktober i år som i samme måned i fjor. Har type hjelp som gis (gitt ved rangeringen i spørsmål 1c) endret seg siden oktober i fjor? Vennligst spesifiser:

Spørsmål 2a Spørsmålene over dreier seg om antall hjelpetilfeller (antall ganger det er gitt hjelp). Siden samme bruker kan motta hjelp flere ganger i løpet av en måned, ber vi dere også anslå omtrent hvor mange ulike **enkeltpersoner** som har mottatt hjelp i løpet av oktober måned? Hvis dere vet at en person får hjelp som deles med flere, ber vi dere bare registrere den personen som selv har vært hos dere og mottatt hjelp (en enslig mor med ett barn som kommer alene teller for eksempel bare 1, ikke 2.)

enkeltpersoner

Spørsmål 2b. Sammenlignet med oktober i fjor, har det vært flere personer som har mottatt hjelp i oktober i år, færre personer eller har antallet holdt seg uendret?

- Noen **flere** personer mottok hjelp i år enn i fjor
 Mange **flere** personer mottok hjelp i år enn i fjor
 Noen **færre** personer mottok hjelp i år enn i fjor
 Mange **færre** personer mottok hjelp i år enn i fjor
 Omtrent like mange personer mottok hjelp i år som i fjor

Dersom endring i antall mottakere: Hva mener du er den viktigste årsaken til dette?

Spørsmål 3 Dersom dere har gitt økonomisk støtte (f.eks. i form av kontanter eller regningsbetaling), hva slags støtte dreier dette seg som oftest om? Vennligst ranger de tre mest utbredte formene for økonomisk hjelp som er gitt i oktober i tabellen under:

Hjelpeform	Mest	Nest mest	Tredje mest
------------	------	-----------	-------------

	utbredt	utbredt	utbredt
Støtte til husleie	☐	☐	☐
Strømregning	☐	☐	☐
Medisin/legeutgifter	☐	☐	☐
Transport	☐	☐	☐
Andre regninger	☐	☐	☐

Spørsmål 4 Hvis du tenker på hvor mange ulike personer som direkte har mottatt en form for økonomisk støtte i løpet av oktober, mener dere at det er flere, færre eller omtrent like mange som på samme tidspunkt i fjor?

- Noe **flere** mottakere av økonomisk støtte i år enn i fjor
 Mange **flere** mottakere av økonomisk støtte i år enn i fjor
 Noe **færre** mottakere av økonomisk støtte i år enn i fjor
 Mange **færre** mottakere av økonomisk støtte i år enn i fjor
 Omtrent like mange mottakere av økonomisk støtte i år som i fjor

Spørsmål 5 På hvilke ukedager tilbyr deres enhet/senter vanligvis støtte av de typene vi har nevnt i spørsmål 1-4 ovenfor? (Vennligst sett kryss i tabellen under):

Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag

DEL 2: NÆRMERE OM ENHETENS/SENTERETS DRIFT

Nedenfor vil vi stille noen spørsmål om ulike sider knyttet til den praktiske driften av denne enheten/senteret.

Spørsmål 6 Er det perioder på året der enheten/senteret er helt eller delvis stengt (f.eks. pga. sommerferie e.l.)? Vennligst sett kryss i en rute og spesifiser periode dersom svaret er ja.

- a) Ja, vennligst spesifiser hvilken/hvilke periode/perioder enheten/senteret holder stengt _____
 b) Nei, vi holder åpent hele året

Spørsmål 7 Dersom du svarte ja på forrige spørsmål (spørsmål 6), vet du hvor de som vanligvis benytter seg av enheten/senterets tilbud henvender seg i de periodene dere holder stengt?

- a) Ja, de kan henvende seg til _____

- b) Nei _____

Spørsmål 8 Hvor mange personer har fått lønn for sitt arbeid hos dere i løpet av oktober?

personer

Spørsmål 9 Hvor mange hele stillinger utgjør disse?

hele stillinger

Spørsmål 10 Hvor mange ubetalt frivillige har hjulpet til hos dere i løpet av måneden?

personer

Spørsmål 11 Hvor mange timer har hver av disse gjennomsnittlig jobbet i løpet av måneden?

timer

Spørsmål 12 Stiller dere noen betingelser for å yte støtte til de som kontakter dere? Vi tenker for eksempel på betingelser som krav til dokumentasjon av inntekter/utgifter eller en øvre grense på antall ganger en person kan motta støtte i løpet av en måned. Vennligst sett kryss i en rute.

a) Ja, vennligst spesifiser _____

b) Nei, vi gir som regel til alle

c) Nei, vi gir bestandig til alle som ber om hjelp

DEL 3: NÆRMERE OM BRUKERNE

Nedenfor følger noen spørsmål om bakgrunnen til de personene som får hjelp hos dere.

Spørsmål 13 Vi ber dere her tenke på hjelpemottakernes hovedinntektskilde og oppgi om antall personer innenfor hver inntektskategori har endret seg eller holdt seg stabil sammenliknet med oktober i fjor. Dersom det ikke var noen personer i en bestemt inntektskategori som fikk hjelp, ber vi dere merke av på ingen.

Hovedinntektskilde	Flere personer	Færre personer	Omtrent like mange personer	Ingen
Alderspensionister	☐	☐	☐	☐
Uføretrygdede	☐	☐	☐	☐
Sosialhjelpsmottakere	☐	☐	☐	☐
Personer på overgangsstonad for enslige forsørgere	☐	☐	☐	☐
Arbeidsledige	☐	☐	☐	☐
Lønnsarbeidere	☐	☐	☐	☐
Introduksjonsstonad for nyankomne flyktninger/innvandrere	☐	☐	☐	☐
Ingen inntektskilde	☐	☐	☐	☐
Kjenner ikke vedkommendes inntektskilde	☐	☐	☐	☐
Annet*	☐	☐	☐	☐

*Ved annet, vennligst spesifiser eksempler: _____

Spørsmål 14 Om dere tenker på familiesituasjonen til de personene som mottok hjelp fra dere i oktober, har antall personer innenfor hver familietype endret seg sammenliknet med oktober i fjor? (Dersom dere vet at det ikke var noen fra en gitt familiekategori krysser dere av på ingen.)

Familiesituasjon	Flere personer	Færre personer	Omtrent like mange personer	Ingen
Samboende/gifte par med barn	☐	☐	☐	☐
Enslige med barn	☐	☐	☐	☐
Enslige (uten barn)	☐	☐	☐	☐
Samboende/gifte par (uten barn)	☐	☐	☐	☐
Ukjent familiebakgrunn	☐	☐	☐	☐

Spørsmål 15 Mange av hjelpemottakerne har ett eller flere problemer å stri med. Vennligst oppgi om det har blitt flere eller færre mottakere innenfor de forskjellige problemkategoriene i oktober i år sammenlignet med samme måned i fjor, eller om antallet har holdt seg noenlunde uendret.

Problemer	Flere personer	Færre personer	Omtrent like mange personer	Ingen
Personer med tydelige rusmiddelmisbruksproblemer	☐	☐	☐	☐
Personer med tydelige psykiske lidelser	☐	☐	☐	☐
Personer med kombinasjon av psykiske lidelser og rusmiddelmisbruksproblemer	☐	☐	☐	☐
Personer med utelukkende økonomiske problemer	☐	☐	☐	☐
Personer med andre problemer (for eksempel ensomhet)	☐	☐	☐	☐
Personer med ukjente problemer	☐	☐	☐	☐

Spørsmål 16 Hvordan var kjønnsfordelingen blant de personene som fikk hjelp fra dere i oktober? Vennligst oppgi omtrent hvor stor andel av mottakerne (enkeltpersonene) i oktober som var henholdsvis menn og kvinner.

- a) Kvinner ca. ____ %
 b) Menn ca. ____ %

Spørsmål 17a Hvor mange av de personene som fikk hjelp fra dere i oktober hadde innvandrerbakgrunn. Med innvandrerbakgrunn mener vi her personer dere antar er av ikke-vestlig opprinnelse. Vennligst oppgi totalt antall. Dersom det ikke var noen ber vi dere skrive 0:

personer med innvandrerbakgrunn

Spørsmål 17b Har antallet innvandrere som har oppsøkt dere for å få hjelp i oktober i år blitt større, mindre eller holdt seg uendret i forhold til oktober i fjor?

- Noen **flere** med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i år enn i fjor
 Mange **flere** med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i år enn i fjor
 Noen **færre** med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i år enn i fjor
 Mange **færre** med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i år enn i fjor
 Omtrent like mange med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i år som i fjor

Spørsmål 18 Har innvanderne stort sett de samme hjelpebehovene som etniske nordmenn? Vennligst oppgi hva som har vært de tre vanligste formene for hjelp gitt til personer med ikke-vestlig innvanderbakgrunn i oktober i år. Kryss av i tabellen hva som har vært den vanligste, nest vanligste og tredje vanligste formen for hjelp.

Hjelpeform	Mest utbredt	Nest mest utbredt	Tredje mest utbredt
Mat	☐	☐	☐
Økonomisk Støtte	☐	☐	☐
Ved	☐	☐	☐
Klær/Sko	☐	☐	☐
Møbler	☐	☐	☐
Fritidsutstyr	☐	☐	☐
Annet	☐	☐	☐

Spørsmål 19a I tabellen under ber vi dere oppgi hvorvidt dere mottar økonomisk støtte fra handelsstanden, privatpersoner og/eller det offentlige.

	Ja	Nei
Får dere støtte fra handelsstand /forretninger?	☐	☐
Får dere støtte fra privatpersoner?	☐	☐
Får dere støtte fra det offentlige?	☐	☐

Spørsmål 19b. Har utgiftene til hjelpetiltak (f.eks. mat, ved, klær/sko) i oktober i år endret seg fra oktober i fjor?

- Ja
 Nei

Dersom ja, på hvilken måte?

Spørsmål 20 Til slutt vil vi gjerne vite hvordan organisasjonens tilbud til brukerne (mat, klær, økonomisk støtte, møbler osv) er finansiert, nærmere bestemt hvor stor andel av de totale kostnadene i oktober som dekkes av organisasjonens egne midler og hvor stor andel som dekkes av overføringer fra det offentlige? Vennligst oppgi omtrentlig prosentandel.

Andel egne midler ca. _____ %
 Andel offentlig midler ca. _____ %

Har dette forholdet mellom offentlig og egne midler endret seg fra i fjor?

- Ja
 Nei

Dersom ja, på hvilken måte har dette forholdet endret seg?

Hvis du/dere har noen kommentarer til skjemaet, tar vi gjerne i mot det. Skriv det her, eller ta kontakt med oss direkte:

Tusen takk for hjelpen!

Spørreskjema - desember 2006

Organisasjon:	
Enhet (sted) og by:	
Deres kontaktperson for undersøkelsen:	
Telefonnr. kontaktperson:	

Innledning

For de fleste av spørsmålene i dette skjemaet er vi interessert i opplysninger for hele desember måned, for eksempel hvor mange ganger dere har gitt en bestemt type hjelp eller hvor mange personer som har vært i kontakt med dere for å få hjelp. Vi håper dere for disse spørsmålene kan registrere dag for dag og summere og fylle inn i skjemaet ved utgangen av desember.

DEL 1: REGISTRERING AV AKTIVITETER

Spørsmål 1a Omtrent **hvor mange ganger** er det gitt hjelp i en eller annen form (mat, økonomisk støtte, ved, klær/sko, møbler, fritidsutstyr el. a) i løpet av desember måned? Vi er her interessert i totalt antall hjelpetilfeller i løpet av måneden. (Det betyr at dersom en og samme person har fått hjelp 5 ganger teller det her som 5 hjelpetilfeller.)

hjelpetilfeller

Spørsmål 1b. Sammenlignet med desember i fjor, vil dere si at antall hjelpetilfeller (antall ganger det er gitt hjelp) har økt, blitt redusert eller holdt seg stabilt?

- Noe **flere** hjelpetilfeller i år enn i fjor
- Mange **flere** hjelpetilfeller i år enn i fjor
- Noe **færre** hjelpetilfeller i år enn i fjor
- Mange **færre** hjelpetilfeller i år enn i fjor
- Omtrent like mange** hjelpetilfeller i år som i fjor

Dersom endring i antall hjelpetilfeller; Hva mener dere er den viktigste årsaken til dette?

Spørsmål 1c Hva har vært de vanligste formene for hjelp som er gitt i løpet av desember? Vennligst ranger de tre vanligste formene for hjelp i tabellen ved å sette et kryss ved den mest utbredte, den nest mest utbredte og den tredje mest utbredte formen for hjelp som gis.

Hjelpeform	Mest utbredt	Nest mest utbredt	Tredje mest utbredt
Mat	☐	☐	☐
Økonomisk Støtte	☐	☐	☐
Ved	☐	☐	☐
Klær/Sko	☐	☐	☐
Møbler	☐	☐	☐
Fritidsutstyr	☐	☐	☐
Annet	☐	☐	☐

Spørsmål 1d Vi vil gjerne vite om det stort sett er de samme tingene folk trenger hjelp til i desember i år som i samme måned i fjor. Har type hjelp som gis (gitt ved rangeringen i spørsmål 1c) endret seg siden desember i fjor? Vennligst spesifiser:

Spørsmål 2a Spørsmålene over dreier seg om antall hjelpetilfeller (antall ganger det er gitt hjelp). Siden samme bruker kan motta hjelp flere ganger i løpet av en måned, ber vi dere også anslå omtrent hvor mange ulike **enkeltpersoner** som har mottatt hjelp i løpet av desember måned? Hvis dere vet at en person får hjelp som deles med flere, ber vi dere bare registrere den personen som selv har vært hos dere og mottatt hjelp (en enslig mor med ett barn som kommer alene teller for eksempel bare 1, ikke 2.)

enkeltpersoner

Spørsmål 2b. Sammenlignet med desember i fjor, har det vært flere personer som har mottatt hjelp i desember i år, færre personer eller har antallet holdt seg uendret?

- Noen **flere** personer mottok hjelp i år enn i fjor
 Mange **flere** personer mottok hjelp i år enn i fjor
 Noen **færre** personer mottok hjelp i år enn i fjor
 Mange **færre** personer mottok hjelp i år enn i fjor
 Omtrent like mange personer mottok hjelp i år som i fjor

Dersom endring i antall mottakere: Hva mener du er den viktigste årsaken til dette?

Spørsmål 3 Dersom dere har gitt økonomisk støtte (f.eks. i form av kontanter eller regningsbetaling), hva slags støtte dreier dette seg som oftest om? Vennligst ranger de tre mest utbredte formene for økonomisk hjelp som er gitt i desember i tabellen under:

Hjelpeform	Mest utbredt	Nest mest utbredt	Tredje mest utbredt
Støtte til husleie	☐	☐	☐
Strømregning	☐	☐	☐
Medisin/legeutgifter	☐	☐	☐
Transport	☐	☐	☐
Andre regninger	☐	☐	☐

Spørsmål 4 Hvis du tenker på hvor mange ulike personer som direkte har mottatt en form for økonomisk støtte i løpet av desember, mener dere at det er flere, færre eller omtrent like mange som på samme tidspunkt i fjor?

- Noe **flere** mottakere av økonomisk støtte i år enn i fjor
 Mange **flere** mottakere av økonomisk støtte i år enn i fjor
 Noe **færre** mottakere av økonomisk støtte i år enn i fjor
 Mange **færre** mottakere av økonomisk støtte i år enn i fjor
 Omtrent like mange mottakere av økonomisk støtte i år som i fjor

Spørsmål 5 På hvilke ukedager tilbyr deres enhet/senter vanligvis støtte av de typene vi har nevnt i spørsmål 1-4 ovenfor? (Vennligst sett kryss i tabellen under):

Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag

DEL 2: NÆRMERE OM ENHETENS/SENTERETS DRIFT

Nedenfor vil vi stille noen spørsmål om ulike sider knyttet til den praktiske driften av denne enheten/senteret.

Spørsmål 6 Hvor mange personer har fått lønn for sitt arbeid hos dere i løpet av desember?

personer

Spørsmål 7 Hvor mange hele stillinger utgjør disse?

hele stillinger

Spørsmål 8 Hvor mange ubetalt frivillige har hjulpet til hos dere i løpet av måneden?

personer

Spørsmål 9 Hvor mange timer har hver av disse gjennomsnittlig jobbet i løpet av måneden?

timer

Spørsmål 10 Stiller dere noen betingelser for å yte støtte til de som kontakter dere? Vi tenker for eksempel på betingelser som krav til dokumentasjon av inntekter/utgifter eller en øvre grense på antall ganger en person kan motta støtte i løpet av en måned. Vennligst sett kryss i en rute.

a) Ja, vennligst spesifiser _____

b) Nei, vi gir som regel til alle

c) Nei, vi gir bestandig til alle som ber om hjelp

DEL 3: NÆRMERE OM BRUKERNE

Nedenfor følger noen spørsmål om bakgrunnen til de personene som får hjelp hos dere.

Spørsmål 11 Vi ber dere her tenke på hjelpemottakernes hovedinntektskilde og oppgi om antall personer innenfor hver inntektskategori har endret seg eller holdt seg stabil sammenliknet med desember i fjor. Dersom det ikke var noen personer i en bestemt inntektskategori som fikk hjelp, ber vi dere merke av på ingen.

Hovedinntektskilde	Flere personer	Færre personer	Omtrent like mange personer	Ingen
Alderspensjonister	☐	☐	☐	☐
Uføretrygdede	☐	☐	☐	☐
Sosialhjelpsmottakere	☐	☐	☐	☐
Personer på overgangsstønad for enslige forsørgere	☐	☐	☐	☐
Arbeidsledige	☐	☐	☐	☐
Lønnsarbeidere	☐	☐	☐	☐
Introduksjonsstønad for nyankomne flyktninger/innvandrere	☐	☐	☐	☐
Ingen inntektskilde	☐	☐	☐	☐
Kjenner ikke vedkommendes inntektskilde	☐	☐	☐	☐
Annet*	☐	☐	☐	☐

*Ved annet, vennligst spesifiser eksempler: _____

Spørsmål 12 Om dere tenker på familiesituasjonen til de personene som mottok hjelp fra dere i desember, har antall personer innenfor hver familietype endret seg sammenliknet med desember i fjor? (Dersom dere vet at det ikke var noen fra en gitt familiekategori krysser dere av på ingen.)

Familiesituasjon	Flere personer	Færre personer	Omtrent like mange personer	Ingen
Samboende/gifte par med barn	☐	☐	☐	☐
Enslige med barn	☐	☐	☐	☐
Enslige (uten barn)	☐	☐	☐	☐
Samboende/gifte par (uten barn)	☐	☐	☐	☐
Ukjent familiebakgrunn	☐	☐	☐	☐

Spørsmål 13 Mange av hjelpemottakerne har ett eller flere problemer å stri med. Vennligst oppgi om det har blitt flere eller færre mottakere innenfor de forskjellige problemkategoriene i desember i år sammenliknet med samme måned i fjor, eller om antallet har holdt seg noenlunde uendret.

Problemer	Flere personer	Færre personer	Omtrent like mange personer	Ingen
Personer med tydelige rusmiddelmisbruksproblemer	☐	☐	☐	☐
Personer med tydelige psykiske lidelser	☐	☐	☐	☐
Personer med kombinasjon av psykiske lidelser og rusmiddelmisbruksproblemer	☐	☐	☐	☐
Personer med utelukkende økonomiske problemer	☐	☐	☐	☐
Personer med andre problemer (for eksempel ensomhet)	☐	☐	☐	☐
Personer med ukjente problemer	☐	☐	☐	☐

Spørsmål 14 Hvordan var kjønnsfordelingen blant de personene som fikk hjelp fra dere i desember? Vennligst oppgi omtrent hvor stor andel av mottakerne (enkeltpersonene) i desember som var henholdsvis menn og kvinner.

- a) Kvinner ca. ____ %
 b) Menn ca. ____ %

Spørsmål 15a Hvor mange av de personene som fikk hjelp fra dere i desember hadde innvandrerbakgrunn. Med innvandrerbakgrunn mener vi her personer dere antar er av ikke-vestlig opprinnelse. Vennligst oppgi totalt antall. Dersom det ikke var noen ber vi dere skrive 0:

personer med innvandrerbakgrunn

Spørsmål 15b Har antallet innvandrere som har oppsøkt dere for å få hjelp i desember i år blitt større, mindre eller holdt seg uendret i forhold til desember i fjor?

- Noen **flere** med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i år enn i fjor
- Mange **flere** med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i år enn i fjor
- Noen **færre** med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i år enn i fjor
- Mange **færre** med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i år enn i fjor
- Omtrent like mange** med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i år som i fjor

Spørsmål 16 Har innvandrerne stort sett de samme hjelpebehovene som etniske nordmenn? Vennligst oppgi hva som har vært de tre vanligste formene for hjelp gitt til personer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn i desember i år. Kryss av i tabellen hva som har vært den vanligste, nest vanligste og tredje vanligste formen for hjelp.

Hjelpeform	Mest utbredt	Nest mest utbredt	Tredje mest utbredt
Mat	☐	☐	☐
Økonomisk Støtte	☐	☐	☐
Ved	☐	☐	☐
Klær/Sko	☐	☐	☐
Møbler	☐	☐	☐
Fritidsutstyr	☐	☐	☐
Annet	☐	☐	☐

Spørsmål 17 Har dere et inntrykk av at andre grupper av personer kommer til dere i jula? Hvis ja, hvilke grupper?

Spørsmål 18a I tabellen under ber vi dere oppgi hvorvidt dere mottar økonomisk støtte fra handelsstanden, privatpersoner og/eller det offentlige.

	Ja	Nei
Får dere støtte fra handelsstand /forretninger?	☐	☐
Får dere støtte fra privatpersoner?	☐	☐
Får dere støtte fra det offentlige?	☐	☐

Spørsmål 18b. Har utgiftene til hjelpetiltak (f.eks. mat, ved, klær/sko) i desember i år endret seg fra desember i fjor?

- Ja
- Nei

Dersom ja, på hvilken måte?

Spørsmål 19 Til slutt vil vi gjerne vite hvordan organisasjonens tilbud til brukerne (mat, klær, økonomisk støtte, møbler osv) er finansiert, nærmere bestemt hvor stor andel av de totale kostnadene i desember som dekkes av organisasjonens egne midler og hvor stor andel som dekkes av overføringer fra det offentlige? Vennligst oppgi omtrentlig prosentandel.

Andel egne midler ca. _____ %

Andel offentlig midler ca. _____ %

Har dette forholdet mellom offentlige og egne midler endret seg fra i fjor?

Ja

Nei

Dersom ja, på hvilken måte har dette forholdet endret seg?

Hvis du/dere har noen kommentarer til skjemaet, tar vi gjerne i mot det. Skriv det her, eller ta kontakt med oss direkte:

Tusen takk for hjelpen!

Ansikt til ansikt med fattigdommen

I denne rapporten kartlegges frivillige organisasjoners innsats overfor fattige i ni norske byer i oktober og i desember 2006. Vi ser på hva slags hjelp som ytes av de frivillige organisasjonene i form av naturalytelser og økonomisk bistand. Videre ser vi på hvem som er mottakerne av den hjelpen som gis. Rapporten ser også på hva som kjennetegner de frivillige organisasjonene som tilbyr hjelp når det gjelder omfang, finansiering av tilbudet og tilgjengelighet. Undersøkelsen er en videreføring av en tilsvarende kartlegging i 2004 og i 2005, som resulterte i rapportene «Når nøden er størst» og «De frivillige og de fattige». Denne rapporten oppsummerer funnene fra alle tre rundene med kartlegging av det frivillige arbeidet.

Senter for studier av fattigdom, sosialhjelp og sosial integrasjon (Fami) er et forskningssamarbeid mellom Fafo og NOVA. Senteret er tildelt miljøstøtte fra Norges forskningsråd ved Velferdsforskningsprogrammet for perioden 2003–2008. For mer informasjon, se www.fami.no.

Senter for studier av fattigdom, minstesikring og sosial integrasjon

Fami

Borggata 2B/Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
www.fafo.no

Fafo-rapport 2007:18
ISBN 82-7422-584-8
ISSN 0801-6143
Bestillingsnr. 20018